

SAVAŞIN ÇAĞLAR BOYUNCA RESİM SANATINA ETKİSİ

Kelime Sayısı: 2847

İÇİNDEKİLER

Kriter A.....	3
Kriter B.....	5
Kriter C.....	8
Kriter D.....	9
Referans Listesi.....	11
Ek 1 (Ürün Kriterleri).....	12
Ek 2 (Kanıt Gösterimi).....	13
Ek 3 (Proje Zaman Çizelgesi).....	14
Ek 4 (Araştırma Metni).....	15
Ek 5 (Kaynakça).....	34

1. Bölüm Kriter A- Araştırma

PROJENİN HEDEFİ

Projenin hedefi, çağlar boyunca yaşanan savaşların resim sanatını nasıl etkilediğini örnek savaş ve ilgili eserlerden araştırmak ve bir kolaj çalışması oluşturmak oldu. Projede insanlığı derinden etkileyen savaş ve sanat arasındaki ilişki, farklı zaman ve mekanlarda üretilen eserler üzerinden incelenmek, bir sanatçının savaştan nasıl etkilendiğini ve bunu nasıl yansıttığını öğrenmek hedeflendi. Orta çağdan başlamak üzere farklı çağlarda meydana gelen savaş ve bu savaş, çatışma ve ihtilallerin etkisiyle yapılan tabloların içeriği ve ressamın ne şekilde savaştan etkilendiği öğrenilmek istendi. Orta çağdan San Romano Savaşı¹ tablosu ve eserde anlatılan San Romano Savaşı, yeni çağdan Savaşın Sonuçları² adlı tablo ve 30 Yıl Savaşları, yakın çağdan Halka Yol Gösteren Özgürlük³ eseri ve Temmuz İhtilali, Savaş⁴ adlı eser ve Somme Muharebesi, İstiklal Savaşı'nda Mermi Taşıyan Kadınlar⁵ adlı tablo ve Kurtuluş Savaşı, Guernica⁶ tablosu ve İspanya İç Savaşı sırasında Bask bölgesinin bombalanışı, Savaşın Yüzü⁷ tablosu ve İspanya İç Savaşı'nın ve II. Dünya Savaşı'nın incelenmesine karar verildi. Proje sonunda ortaya konulması planlanan ürün, incelenen bu 7 eserin dışında farklı eserleri de içeren bir kolaj çalışması oluşturmak olarak belirlendi (bakınız Ek 7).

PROJENİN KONUSU VE KÜRESEL BAĞLAMI

Projeye başlanırken çeşitli konu başlıkları üzerinde düşünüldü ve bu konu başlıklarına yönelik fikir üretildi. Bu fikir üretme aşamasından yola çıkılarak yapılması planlanan konular sanatın tarihsel değişimi, sanatçıların kişisel hayatlarının ve geçmişlerinin ürettikleri eserlere etkisi ve sanatın farklı olayları yansıtmaya biçimi olarak belirlendi. Çalışmaya ilk başlanıldığı zaman proje sanatın etkilerine yer verecek şekilde planlandı. Sanatın tarihsel gelişimi konusu ile sanatın zaman içinde nasıl farklılık ve değişikliklere uğradığı, sanatçıların kişisel hayatlarının ve geçmişlerinin ürettikleri eserlere etkisi ile sanatın kişisel etkileri, sanatın farklı olaylara yansıma biçimi konusu ile de sanatın toplumda nasıl kullanıldığı ve yeri araştırmak istenildi. Süreç dahilinde konu üzerinde düşünüldü ve proje konusu '**Savaşın Çağlar Boyunca Resim Sanatına Etkisi**' olarak tanımlandı. Konu seçiminde savaşın ve sanatın tüm insanlığı etkileyen olgular olmasından ve savaşın yıkıcılığının sanatta derin izler bırakmış olmasından ilham alındı. Projenin küresel bağlamı '**Zaman ve Mekanda Oryantasyon**' olarak seçildi. İnsanlığın tarihi ve dönüm noktalarını kapsadığı için bu kriter uygun görüldü. Ayrıca küresel bağlamın dahilinde olan birey ve medeniyet etkileşimine sanat üzerinden bir yaklaşım sergilemek istenildi. Bu hedefin oldukça zorlu olmasının sebebi detaylı bilgi, inceleme, bağlantı kurabilme ve analiz becerisi gerektiriyor olması olduğuna inanıldı. Ayrıca araştırmamanın nitelikli ve detaylı olması gerektiği de düşünüldü. Projede araştırmalara değer verildi.

¹ İtalyan ressam Paolo Uccello'nun 1438–40 yılları arasında yapılmış tablosu.

² Flaman ressam Peter Paul Rubens tarafından 1638-39 yılları arasında yapılmış tablosu.

³ Fransız ressam Eugene Delacroix tarafından 1830 yılında yapılan tablo.

⁴ Alman ressam Otto Dix tarafından 1929–1932 yılları arasında yapılan tablo.

⁵ Türk ressam Halil Dikmen tarafından 1933 yılında yapılan tablo.

⁶ İspanyol ressam Pablo Picasso tarafından 1937 yılında yapılmış tablo.

⁷ Katalan ressam Salvador Dali tarafından 1940 yılında yapılmış tablo.

PROJE ÖNCESİ SAHİP OLUNAN BİLGİ VE BECERİLER

Projeyi yaparken, daha önceden bilinen sanat tarihi bilgileri, ressam ve sanat eserleri hakkında bilgi sahibi olmanın yanı sıra, bu alana duyulan ilgi, resim becerisi ve araştırma becerilerinin faydalı olacağı düşünülürdü. Geçmişten beri sanata, sanat tarihine merak duyulması ve internet üzerinden sanat eseri açıklamalarının yapıldığı sayfaların takip edilmesi sanat eserleri, teknikleri ve akımları ile ilgili genel bilgi birikimi oluşturdu. Bu sayfalara örnek olarak *Tarihli Sanat* sitesi ve *Sanat Tarihi* kanalı belirlendi. Bunlara ek olarak, bağlantı kurma ve düşünme becerilerinin de fayda sağlayacağına inanıldı. Bu becerilere hem proje öncesi sahip olunduğu hem de proje boyunca geliştirileceği düşünülürdü. Önceden kolaj sanatı ile ilgili bilgi sahibi olunmasına rağmen proje için daha detaylı bir şekilde öğrenildi. Geçmişte kolaj yapmış olmak teknik ve farklı yöntemler hakkında bilgi sahibi olunmasını sağladı. Geçmişte yapılan projeler sayesinde araştırma becerilerinin kullanılması, kaynakların değerlendirilmesi ve kaynakça bilgileri öğrenilmiş olmasına rağmen bu proje esnasında bu becerilerin de geliştirilmesi sağlandı. Aynı zamanda sanatın küçüklükten beri araştırmacının hayatı ile iç içe olması da konuyu onun için çok önemli kıldı. Bu projede eklerin, dipnotların ve çeşitli kaynakların verimli kullanılmasına önem verildi.

ARAŞTIRMA

Yapılan araştırmalar, projeye yön verilirken etkili oldu. Başlangıç aşamasında bulunan eserler hakkında kaynakların derinliği ve eserlerin konuya uygunluğunun yanı sıra, eserlerin resim sanatına uygun olmasına dikkat edildi. Araştırma yapılırken ilk çağdan bulunan eserlerin konu hakkında yeterli kaynağa sahip olmaması ve projeye uymaması sebebi ile eserler orta çağdan başlayarak incelemeye alındı. Araştırmanın hem sanat hem de tarihi kapsamına önem verildi. Araştırma esnasında seçilen yirmi yedi eser üründe yer almak için belirlendi. Yukarıda belirtilen yedi tanesi araştırma raporuna dahil edilmek üzere incelendi. Projenin araştırma aşamasında kitaplardan, internet üzerinden makalelerden, sanat tarihi ve resim incelemeleri ile ilgili web sitelerinden ve ansiklopediden yararlandı. Kullanılan kitaplar, konunun geneli ile ilgili bilgi veren kaynaklardan seçildi. *Art That Changed the World*, *ART a Visual History* ve *Art in Time* adlı kitaplar, farklı sanat eserlerine, kronolojik dönemlerde açıklayan projeye detay kazandıran kaynaklar olmakla birlikte okul kütüphanesinden alındı. Bu kaynakların yanı sıra *Thema Larousse Tematik Ansiklopedisi*'nin 'Sanat' bölümünden yararlandı. Proje sırasında en az kullanılan kaynak olmasına karşın araştırmaya yön veren nitelikli bir kaynak olarak ansiklopediden alınan bilgiler özellikle Guernica tablosunun ve İspanya İç Savaşı'nın etkisinin, İspanyol resim sanatının ve Peter Paul Rubens⁸'in tarzının anlaşılmasına destek oldu. Araştırma yapılırken en çok konu ile ilgili internet sitelerinde yer alan yazılardan yararlandı. *The Metropolitan Museum of Art* gibi müzelerin kaynakları incelendi. Bu

⁸ Flaman ressam. 1577-1640 yıllarında yaşamış, Barok tarzı ile tanınan sanatçılardandır. Eserleri arasında 'Savaşın Sonuçları' tablosu yer alır.

kaynaklardan en çok yararlanılmasının sebebi istenilen bilgileri profesyonel kaynaklara, örneğin sanatçıların sitelerine veya müzelerin sitelerine ulaşarak edinme imkanı olması oldu. *Peter Paul Rubens* sitesi, sanatçının *Savaşın Sonuçları* adlı eseri ile ilgili bilgi edinilmesini sağladı. Eserler ile ilgili araştırma yapılırken İngilizce ve Türkçe kaynaklar incelendi. Tarihi araştırmalar için konular hakkında detaylı bilgi veren kaynaklardan *Tarihi Olaylar* sitesi, İsmet Görgülü'nün *İstiklal Harbi* adlı yazısı, Ali Berk Bilir'in *2. Fransız İhtilali: 1830 Temmuz Devrimi* yazısı ve *United States Holocaust Memorial Museum* internet sitesi makalelerinin yanı sıra birçok kaynak incelendi. Yapılan araştırma ile projeye detay kazandırıldı ve ürünü zenginleştirecek bir temel oluşturuldu. Projede incelenecek zaman aralığının orta çağdan başlamasına araştırma esnasında karar verildi. Araştırma projeye yön vererek verimli bir şekilde sürdürüldü. Proje ile ilgili asıl düşüncelerin değişmesinden çok geliştirilmesine ve projeye en uygun hali almasına aracı oldu. Ayrıca yapılan araştırma, projenin temel sorusu olan **'Farklı zaman ve mekanlarda gerçekleşen savaşlar kendilerine resim sanatında nasıl yer bulur ve resim sanatını nasıl etkiler?'** hakkında çeşitli ve birbirinden farklı örnek eser ve tarih boyunca yapılan savaşların öğrenilmesi süreci ile araştırmacıya projesi hakkında yeni bakış açıları kazandırarak sanatın savaş gibi yerel olarak da gözlemlenebilen fakat evrensel olan bir olgudan etkilenişinin farklı zamanlarda nasıl gerçekleştiği ile ilgili derinlemesine düşünülmesine ve projeye yönelik bilgi üretilmesine yol açtı. Yazılan araştırma metni için bakınız Ek 4.

2. Bölüm Kriter B- Planlama

KRİTER

Projenin ürünü ve sonuç aşamasında ortaya çıkarılmak istenenler için projenin başlangıcında kriterler belirlendi. Her kategori birden sekize kadar değerlendirilmek üzere farklı hedef kriterlerinin yer aldığı tablo hazırlandı (bakınız Ek 1). Estetik, içerik, materyal ve etki olmak üzere dört kategoriye ayrılan her kriterden 6-8 arası alınmasının ürünün yüksek kalitede yapılmış olduğunu göstereceği belirlendi. Kriterler oluşturulurken ürünün bir sanat eseri olacağı göz önünde bulunduruldu. Kriterlerin değerlendirilmesinin ürünün gören ve inceleyenlerin yorumları sayesinde yapılacağı belirlendi.

HAREKETE GEÇME PLANI VE KİŞİSEL ZAMAN YÖNETİMİ BECERİSİ

Proje için zaman çizelgesi hazırlandı (bakınız Ek 3). Atılan adımlar süreç günlüğüne de kaydedilmiş olmakla birlikte aşağıdaki tabloya kaydedildi.

Tarih	Yapılanlar
21.10.19	İlk toplantı yapıldı. Tarih dersi seçildi ve konu hakkında fikir üretilmeye başlandı.
02.11.19	Konu Savaşın Çağlar Boyunca Resim Sanatına Etkisi olarak kaydedildi.
05.11.19	Küresel Bağlam Zaman ve Mekanda Oryantasyon olarak belirlendi.
12.11.19	İncelenecek eserler hakkında seçim ve araştırma yapılma sürecine başlandı.
25.11.19	Yapılan toplantıda projenin tarihi araştırmalar hakkındaki kısmı danışman öğretmen ile planlandı.
01.12.19- 20.12.19	Temel soru belirlendi. Aralık ve ocak ayları boyunca çeşitli kaynaklar araştırma yapıldı ve araştırma raporu hazırlandı.
23.12.19	Rapor yazma adımları danışman öğretmen ile konuşuldu. Tarih araştırmaları konusunda Danışman öğretmen ve tarih öğretmeni Dilek Yıldırım'dan tarihi araştırmaların nasıl yapılması, ne şekilde yazılması ve her savaş için yazılacak yazının ne kadar uzun olması gerektiği öğrenildi.
31.12.19	Ürün için eskizler ve araştırma yapılmaya başladı.
06.01.20	Projenin sanata yönelik kısmını efektif ve en iyi şekilde yapabilmek için resim öğretmeni Demet Tunç'a danışıldı. Ondan eser araştırmalarında nelerin bulunması gerektiği, hangi kaynakların kullanılacağı, ürün olarak belirlenen kolajın hangi malzeme ve tekniklerle en iyi şekilde yapılabileceği öğrenildi.

19.01.20	Ürünün boyama kısmı tamamlandı.
23.01.20	Araştırma metni bitirildi. (bakınız Ek 4)
03.02.20	Rapor taslağı teslim edildi.
14.02.20	Son rapor taslağı teslim edildi.
20.02.20	Projenin tamamı teslim edildi.

Süreç boyunca planlı hareket edilerek ve ileri görüşlü adımlar atmak hedeflenerek kişisel planlama ve zaman yönetimi becerileri geliştirildi. Projeye başlamadan önceki zamanlar ile karşılaştırıldığına göre daha planlı ve zamanında harekete geçen bir birey haline geldiği fark edildi.

Projede hedeflenen tarih boyunca meydana gelen savaşların sanatı nasıl etkilediklerini araştırmak, bu konuda örnek eserler ve etkilendikleri savaşları açıklayan bir araştırma raporu oluşturmak ve savaştan etkilenecek yapılmış eserlerden oluşan bir kolaj oluşturmak olarak belirlendi.

Proje iki ayrı ayaktan oluşturuldu: Sanat ve Tarih. Her iki alanda da bilgi sahibi kişilere danışılarak en başarılı ürüne ulaşmak hedeflendi. Akademik Dürüstlük ilkelerine uygun şekilde proje sunmak için Tansu Özbakan'a danışıldı. Projeye başlangıç aşamasından itibaren danışman öğretmen ile iletişim kurularak toplantıların gerektirdiği materyaller tam olarak hazırlandı, atılan adımların hepsi kaydedildi ve araştırma planlı bir süreçten geçirilerek acele edilmeden, çok çeşitli kaynak ve konulardan en uygunları belirlenerek yapıldı. Projeye en yararlı süreç ve başarılı ürüne ulaşmak için çalışılarak ve araştırma yapılarak, çevresel ve kişisel katkısı olacak bir proje üretmek için motive olundu ve öz yönetim sağlandı. Atılan her adımda yansıtma ve değerlendirme yapıldı. Bu sayede düşünme becerileri geliştirildi ve projenin tamamının sağlıklı yürütülmesi sağlandı. Seçilen küresel bağlam olan 'Zaman ve Mekanda Oryantasyon', projenin araştırmasının farklı çağlara ayrılmasını sağladı. Bu sayede proje iyileştirilerek daha detaylı bir hale geldi. Bunun yanı sıra farklı yerlerde gerçekleşen savaşlar farklı mekanların incelenmesini sağladı. Daha çeşitli eserler belirlendi ve daha kapsamlı bir proje tasarlandı.

3. Bölüm Kriter C- Harekete Geçme

Proje yapılırken konu, küresel bağlam ve temel soru belirleme adımlarını takiben araştırma, rapor yazımı ve ürün oluşturma ve sürecin başından sonuna süreç günlüğü tutma adımları uygulandı. Bu adımlara ilk toplantıdan başlanarak detaylı bir şekilde teslim tarihine kadar devam edildi. Ortaya çıkarılan ürün 60x60 tuval üzerine kolaj çalışması oldu. Boya olarak akrilik boya, fırça için ise çeşitli kalın ve incelikte fırçalar kullanıldı. Bu materyallerin seçilmesinin sebebi resim öğretmene danışılmış ve en verimli ürünün bu materyaller ile edinileceğinin öğrenilmesi oldu. Farklı çağlardan eser seçme ve orta çağ dan başlama seçimi detaylı araştırma ile belirlenen proje hedefi olan, savaşın çağlar boyunca resim sanatını etkilemiş olduğunu örnekler üzerinden göstermek ve anlatmak hedefine ulaşmakta yardımcı ve yararlı oldu. Ortaya çıkarılan ürün, bu hedef için en iyi ürün oldu çünkü yirmi yedi farklı eserden savaşın izlerini taşıyan farklı figürlerin birleşimi özgün bir kompozisyon sunarak ve her şeye rağmen umudu vurgulayacak şekilde akrilik boya ile oluşturulmuş gökyüzü resminin birleşiminden oluşturuldu. Savaşın ardında, insanların arayış içinde olduğu umut anlatıldı. Bu ürün, küresel bağlam olan 'Zaman ve Mekanda Oryantasyon' için de en uygunu oldu çünkü kolaja dahil olan eserler oluşturulduğu kronolojiye uygun yerleştirildi. Farklı zaman ve mekanlarda yapılan eserler, ortak noktaları olan savaş teması çevresinde bir araya getirildi. Ürün belirlenen kriterler için de en iyi şekilde yapıldı çünkü her bir kriterde 8 almak hedeflenerek yaratıcı, sanat ve savaş bağlantısı kuran, etkili, konuyu yanıttan ve uygun materyaller ile yapılmış bir ürün oluşturuldu. (Bakınız Ek 7) Proje en iyi bu şekilde yapılabilirdi çünkü yapım aşamasında planlı hareket edilerek detaylı araştırmalar yapıldı, en doğru adımları atmak için sanat ve tarih alanlarında bilgi sahibi kişilere danışıldı. Ortaya çıkarılan ürün ise araştırmacının öğrendiklerini yansıtacak şekilde sanat ve savaş bağlantısı kurarak ve yaratıcı düşünce ile ortaya çıkarıldı. Bu projenin başka bir yapım şekli aynı zamanda eser veren biri savaşta biri barış koşullarında kalmış ressamın eserlerinin incelenmesi şeklinde olabilirdi. Konunun sadece sanat değil aynı zamanda tarih odaklı da oluşu, bu yöntemin projeyi konusundan uzaklaştırabileceği aynı zamanda da incelenen örneklerin çeşitliliğinin azalacağı sebepleri ile proje o şekilde yapılmadı.

DÜŞÜNME BECERİLERİ

Proje düşünme becerilerinin fazlaca geliştirilmesini sağladı. Farklı kaynaklardan veri toplanırken ve bu verilerin farklı ve ortak yönleri değerlendirilirken, araştırmadan sonuç çıkarılarak savaşın sanata etkileri değerlendirilirken dolayısıyla bir sonuca varmak için akıl yürütülürken, yeni bilgiler ile daha önceki bilgiler karşılaştırılırken, beyin fırtınası yapılırken, savaşları incelemek için her tarafın durumu değerlendirilirken ve orijinal bir ürün yaratılırken düşünme becerileri kullanıldı ve geliştirildi.

İŞ BİRLİĞİ BECERİLERİ – SOSYAL BECERİLER

Proje boyunca danışman öğretmen ile çalışarak, sanat hakkında bilgi almak için resim öğretmeni ve sanat hakkında deneyimli ve bilgi sahibi bireylere danışarak, atılan adımlar hakkında danışman öğretmenden geri dönüş alarak ve bu geri dönüşlere uygun hareket ederek, kaynakça yazımı konusunda bilgilenecek için yetkili kişiye danışarak ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederek iş birliği becerileri kullanıldı ve geliştirildi.

İLETİŞİM BECERİLERİ

Edinilen bilgilerin organize edilmesi ve kullanılmasında, araştırma sürecinde, danışman öğretmen ile toplantılarda ve toplantı dışında iletişim kurularak en iyi projeye ulaşmak hedeflendi. Bilgi edinilmek istenen konularda yetkili ve bilgi sahibi kişilere danışıldı. Araştırma esnasında kütüphane dahil olmak üzere çok çeşitli kaynaklar kullanıldı. Her atılan adım ve öğrenilen bilgi not alındı ve süreç günlüğüne gerekli adımlar kaydedildi. Bütün bu aşamalarda iletişim becerileri kullanıldı ve geliştirildi.

4. Bölüm Kriter D- Yansıtma

KONU VE KÜRESEL BAĞLAM HAKKINDA BİLGİ VE ANLAYIŞ

Projede hedefe ulaşmak için planlama, detaylı araştırmalar, kaynak incelemeler, kolaj yapımı ve süreç günlüğüne yapılanların işlenmesi yolları izlendi. Proje konusu olan 'Savaşın Çağlar Boyunca Resim Sanatına Etkisi' proje sonucunda gözlemlenmiş ve farklı şekillerde sanatçılar tarafından yansıtıldığı açığa çıkmış oldu. Projeye başlanırken karşılaşılan zorluklardan bir tanesi, aranan bilgiler hakkında kaynak bulunamamasıydı. Bu zorluğu aşmak için tarih aralığı daraltılarak araştırma orta çağdan başlatıldı. Bu sayede proje daha detaylı hale geldi. Farklı savaşlar incelenerek insanlığın bu savaşları sanata nasıl dahil ettiği, dolayısıyla sanatın savaştan etkilenişi görüldü. Konu hakkında, dünya tarihi ve sanat tarihi hakkında bilgi edinildi. Farklı semboller, sanat akımları ve zaman ve mekanın sanatta nasıl değişikliklere yol açtığı yanı sıra, savaşı yansıtmak için sanatta kullanılan kültürel semboller ve kültürel motifler, farklı duyguların sanatta nasıl yer bulduğu ve günümüze yaklaştıkça sanatın ve içinde yer alan figürlerin nasıl değiştiği öğrenildi. Aynı zamanda da incelenen kaynaklardan sanat eserlerinin sanat tarihçileri tarafından nasıl değerlendirildiği öğrenildi. Küresel bağlam olarak belirlenen 'Zaman ve Mekanda Oryantasyon' hakkında da bilgi edinildi ve bu küresel bağlamın daha iyi anlaşılması proje sayesinde sağlandı. Farklı zaman ve mekanlarda, her biri savaştan etkilenen eserlerin sanat tarzlarının farklılığı ve savaşı yansıtmaları biçimlerinin farklılığı görüldü. Eskiden bu küresel bağlamın sadece farklı zaman ve mekanlarda tek bir şeyin gelişim ve değişimini incelediği düşünülürken artık insanlık tarihini ve onu etkileyen olayları, birey ve toplumların etkileşimini ve insanlığın gelişmelerini de kapsadığı öğrenildi. Bu fikir ve bilgilerin değişmesinde proje süreci, yapılan araştırmalar ve fikir alışverişleri büyük rol oynadı.

ÜRÜNÜN KRİTERLERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Belirlenen kriterlere göre ortaya çıkan ürünün kaliteli olduğu görüldü. (Bakınız Ek 1 ve Ek 2) Ürün bir sanat eseri olduğu için kriterlerin izleyicilere göre bireysel olarak da değerlendirilebileceği düşünülürdü. Proje hedefi çağlar boyunca yaşanan savaşların resim sanatını nasıl etkilediğini örnek savaş ve ilgili eserlerden araştırmak ve bir kolaj çalışması oluşturmak olarak belirlenmişti. Ürün olarak ortaya çıkarılan kolaj çalışmasının yanı sıra inceleme ve araştırma metni de konuyu açıklayıcı nitelikte yapıldı. Belirlenen kriterlere göre anlaşılır ve çeşitli resimlerin kullanıldığı bir kolaj yapılmak isteniyordu. Bu kritere ulaşıldı çünkü bireysel olarak yapılan gökyüzünün ne olduğu açık ve anlaşılır şekilde, kolajın geri

kalanı ise 27 eseri dahil edecek şekilde yapıldı. Gökyüzünün anlaşılabilirliğinin değerlendirilmesi için 10 kişiye danışıldı ve onlardan olumlu yanıt alındı.

Ürünün proje konusunu yansıtmaması isteniyordu. Bu kritere de ulaşıldı çünkü kolajda yer alan eserler savaşı yansıtmayacak şekilde, çizilen gökyüzü ise insanların umudunu yansıtmayacak şekilde yapıldı. Bunun yanı sıra kolaja eklenen eserler kronolojik sıraya özen gösterilerek yerleştirildi, değişim ve etkileşimler yansıtılarak küresel bağlama uygun ürün oluşturuldu.

Materyallerin uyumlu seçilmesi ve içeriği desteklemesi bekleniyordu. Kullanılan sanat malzemeleri yetkililere danışılarak seçildi ve birbirine uygun olmalarına özen gösterildi. Kolajı iyi taşıyacak tuval boyutu olan 60x60 ve ona uygun akrilik boyalar kullanıldı. Bu konuda resim öğretmenin görüşleri alındı. Konunun ön planda tutulmasına özen gösterildi ve bunu sağlamak için kolajda savaşı anlatacak uygun kompozisyon kuruldu.

Ürünün, inceleyenleri savaş ve etkileri hakkında düşündürecek şekilde yapılması bekleniyordu. Kolaj çalışması, içerdiği tüm parçaları birleştirerek savaşın getirdiği duygu ve olaylara dikkat çekmenin yanı sıra, insanlığın umuduna da yer verdi. Bu nedenle kriterin hedefine ulaştığı düşünülürdü. Bu kriterin izleyiciler tarafından test edilebilirliği de mevcut oldu.

Bütün kriterlere ulaşılmış olduğu ve projenin yapılabilecek en iyi aşamada olduğu düşünülürdü. Bu aşamaya gelmek için uzun bir araştırma, değerlendirme ve fikir üretme sürecinden geçildi.

IB ÖĞRENCİSİ OLARAK GELİŞİM

Bir IB öğrencisi olarak bu projeyi yaparken araştıran-sorgulayan, düşünen, bilgili ve riski göze alan profili özellikleri geliştirildi. Araştıran-sorgulayan profili, projenin çok büyük bir bölümünde yer aldı. Araştırma temelli bir proje yapıldı ve seçilen kaynaklar detaylı bir şekilde incelenmeye, bilgiler karşılaştırılmaya, bulgular sorgulanarak ve sanat eserleri hakkında en doğru kabul edilen yorum ve görüşler değerlendirilerek kişisel görüşlere ulaşmaya özen gösterildi. Düşünen profili, konu, temel soru ve küresel bağlam belirlenirken; ürün hakkında beyin fırtınası yapılırken, araştırma yapılırken (bakınız Ek 4) ve atılan adımlar süreç günlüğüne (bakınız Ek 6) kaydedilirken geliştirildi. Bilgili profili yapılan detaylı araştırma ve onun sonucunda metin yazılırken geliştirildi. Projeye başlanırken ürünün nasıl gözükeceği önceden bilinmiyordu ve daha önce tuvale kolaj yapma, akrilik ile gökyüzü yapma deneyimi yoktu. Buna rağmen başarılması çok istenen bu ürün (bakınız Ek 7) belirlendi. Riski göze alan profilinin geliştirilmesi aynı zamanda da belirlenen ürüne ulaşılmasına yol açtı.

ATL becerilerinden araştırma, öz-yönetim, iletişim ve yaratıcı düşünme becerileri geliştirildi. Araştırma becerisi sanat eserleri ve savaşlar hakkında araştırma yaparken kullanıldı. Detaylı araştırma yapılması bu becerinin geliştirilmesini sağladı. Öz yönetim becerisi proje boyunca zaman yönetimi, planlama ve plana uygun hareket etme, düzenli çalışma alanlarında geliştirildi. Atılan adımlar süreç günlüğüne kaydedilerek öz-yönetim becerisinin takip edilmesi sağlandı. İletişim becerisi danışman öğretmen ve uzman kişilerle görüşülürken, araştırma için kaynak incelenirken kullanıldı. Doğru adımların atıldığından emin olunması için bu beceriye çok önem verildi. Yaratıcı düşünme becerisi ürün olan kolaj çalışması yapılırken, yapılan araştırmalardan edinilen fikirler sanata aktarılırken kullanıldı. Bu becerinin süreç boyunca geliştirilmesi başarılı bir ürünün ortaya çıkarılmasını sağladı. Projenin başladığı andan son ana gelene kadar atılan adımlarla gurur duyuldu ve baştan sona en iyisinin yapılması için çalışıldığına inanıldı.

Referans Listesi

Bailey, Gauvin Alexander ve Matthew McKelway. *Art in Time*. New York: Phaidon Press Limited, 2014.

"Batı Sanatı/ Vizigot Döneminde Sanat". *Sanat Tarihi*, 30 Mart 2019,
<https://www.youtube.com/sanattarihi>

Bilir, Ali Berk. "2. Fransız İhtilali: 1830 Temmuz Devrimi." 19 Temmuz 2017. *Gazete Bilkent*,

Cumming, Robert. *ART a visual history*. Ed. Angela Wilkes ve Hannah Bowen. New York: Penguin Random House, 2005.

DK. *ART That Changed the World*. Ed. Sam Atkinson. New York: Penguin Random House, 2013.

Farrell, Jennifer. 'Art as an Influence and Response: A First Look at World War I and the Visual Arts.' *Metropolitan Museum of Art*, 16 Ekim 2017,
<https://www.metmuseum.org/blogs/now-at-the-met/2017/world-war-i-and-the-visual-arts-introduction>

Görgülü, İsmet. "İstiklal Harbi." *Türk Tarih Kurumu*,
<https://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/istiklal-harbi/>

Iborganization. "International Education." *International Baccalaureate®*, IB, www.ibo.org/.

Museum, United States Holocaust Memorial. "AVRUPA'DA II. DÜNYA SAVAŞI." *United States Holocaust Memorial Museum*, <https://www.ushmm.org/collections/ask-a-research-question/how-to-cite-museum-materials>.

Sadık, Celil. «Otto Dix- Savaşın Ressamı. *Tarihli Sanat*,
<https://www.tarhlisanat.com/otto-dix/>

Thema Larousse Tematik Ansiklopedi. Vol.5, Hakkı Devrim,1993.

EK 1: Ürün Kriterleri

	ESTETİK	İÇERİK	MATERYAL	ETKİ
1-2	Çizim veya boyama yapılmamış, kolaj tamamlanmamış.	Ürün projenin konusu ve araştırmaya bağlı değil.	Üründe kullanılan materyaller ürünü kalitesiz göstermiş ve içeriği anlaşılmasız kılmış.	Ürün, inceleyenler için az derecede anlaşılır.
3-4	Çizilen ve boyanan kısımlar olması gerekene benzemeyecek şekilde yapılmış, kolaj yarım bırakılmış.	Ürün projenin konusu ve araştırmayı yeterli derecede yansıtmış.	Üründe kullanılan materyallerin kaliteli olmadığı anlaşılmakta fakat içeriği etkilememiş.	Ürün, inceleyenler tarafından yeterli derecede anlaşılır.
5-6	Yapılan çizim ve boyama yeterli düzeyde olması gerekene benzemiş, kolaj tamamlanmış.	Ürün proje konusunu ve araştırmayı hatırlatacak şekilde yapılmış.	Üründe kullanılan materyaller ürünü ön plana çıkaracak şekilde seçilmiş ve içeriği etkilememiş.	Ürün, inceleyenler tarafından bir etkiye sahip olacak şekilde anlaşılır.
7-8	Çizim ve boyama kısmı tam anlamıyla anlaşılır bir şekilde olması gerekene benzemiş, kolaj çeşitli resimler kullanarak tamamlanmış.	Ürün proje konusunu ve araştırmayı tamamen yansıtmış.	Üründe kullanılan materyaller ürünün tamamı ve birbiri ile uyum içinde ve içeriğin anlaşılmasında etkili şekilde kullanılmış.	Ürün, inceleyenleri etkileyecek ve konusu hakkında düşündürecek şekilde anlaşılır.

EK 2: Kanıt Gösterimi

ÜRÜN: KOLAJ, ESER VE SAVAŞ İNCELEME METNİ		KANIT
Hedef	Çağlar boyunca yaşanan savaşların resim sanatını nasıl etkilediğini örnek savaş ve ilgili eserlerden araştırmak ve bir kolaj çalışması oluşturmak.	<ul style="list-style-type: none">• Ortaya çıkan ürün savaştan etkilenecek yapılmış 27 eserin yer aldığı bir kolaj çalışması.• Yazılan inceleme metninde farklı çağlarda yaşanan savaşların etkilediği 7 eserin incelemesi ve savaşların açıklaması yer almakta.
Küresel Bağlam	Zaman ve Mekanda Oryantasyon ve odak noktası: İnsanlık tarihi ve birey ve toplum arasındaki etkileşimler	<ul style="list-style-type: none">• İncelenen eserler bireylerin toplumdan nasıl etkilendiğini yansıtmakta ve proje de bunları açıklamakta.• Farklı mekan ve çağlarda gerçekleşen savaşlar ve yapılan eserler incelenmekte.
Kriter	<ul style="list-style-type: none">• Uyumlu materyal kullanımı• Etkileyici ürün tasarımı• Ürünün konuyu yansıtmaması• Çeşitli resimlerin kullanıldığı ve bireysel çizim ve boyama ile yapılan kısmın anlaşıldığı kolaj çalışması	<ul style="list-style-type: none">• Tuvale uygun boya, fırça ve şövale kullanıldı. Yapıştırılan parçalar için uygun yapıştırıcı kullanıldı.• Savaşı ve umudu yansıtmak şeklinde yapıldı.• Savaşı yansıtan eserler kronolojik olarak yerleştirildi.• Açık ve anlaşılır şekilde tasarlandı.

EK 3: Proje Zaman Çizelgesi

AYLAR	Süreç Günlüğü	Rapor	Ürün
EKİM	Konunun ve küresel bağlamın belirlenmesi	Konunun ve küresel bağlamın belirlenmesi	Konunun ve küresel bağlamın belirlenmesi
KASIM	Süreç günlüğüne atılan adımların kaydedilmesi	Rapor taslağına başlanması	Araştırmaya başlanması
ARALIK	Süreç günlüğünde temel sorunun, bulgu ve araçların kaydedilmesi	Rapor taslağına devam edilmesi	Araştırmaya devam edilmesi
OCAK	Süreç günlüğünde özet ve öz değerlendirme yazımı	Raporun geliştirilmesi	Araştırmanın sonuca yaklaşması ve kolaj çalışmasına başlanması
ŞUBAT	Son aşamaların kaydedilmesi	Raporun sonlandırılması	Kolaj çalışmasının sona ermesi

ORTA ÇAĞ ESERİ:

San Romano Savaşı, Paolo Uccello, 1438–40

YENİ ÇAĞ ESERİ:

Savaşın Sonuçları, Peter Paul Rubens, 1638-39

YAKIN ÇAĞ ESERLERİ:

Halka Yol Gösteren zgrlk, Eugene Delacroix, 1830

Savaş, Otto Dix, 1929–1932

İstiklal Savaşı'nda Mermi Taşıyan Kadınlar, Halil Dikmen, 1933

Guernica, Pablo Picasso, 1937

Savaşın Yüzü, Salvador Dali, 1940

SAN ROMANO SAVAŞI

PAOLO UCCELLO, 1438-40

Ressamın asıl ismi Paolo Di Dono'dur. Eserlerinde ayırt edici özellikte şematik perspektif kullanmıştır. (Cumming 49) Bu özelliği ile Rönesans döneminde perspektifin ön plana çıkmasının öncülerinden kabul edilir. (Yılmazok, Sanata Başla)

San Romano Savaşı Uccello'nun en ünlü resimlerinden biri olmasının yanı sıra, modern resme yeni bir başlangıç olarak görülür. (bkz. Şek. 1)

Gotik üslup ve modern resim arasında bir köprü niteliği taşır. (Ülger 1)

Eserin boyutu 182 x 320 cm'dir. Erken Rönesans döneminde yaygınca kullanılan tempera tekniği ile yapılmıştır.

San Romano Savaşı, Medici ailesi için yapılmıştır. Uccello, yaptığı resimde dönemin gerçeklerini yansıtır. Yaşadığı ülke olan İtalya'da o dönem pek çok yerel savaş yaşanmakta ve ressam tarafından bu savaşlardan biri olan ve esere ismini veren San Romano Savaşı'nın içeriği anlatılmaktadır. Ortada yer alan figür Niccolò da Tolentino adlı komutandır ve onun Floransalı ordusunun Sienalara karşı galibiyeti resmedilmiştir. (DK, ART That Changed the World) Komutan olduğu, elindeki cisimden anlaşılır. Niccolò da Tolentino'nun muzaffer görünüşü dikkat çeker. Buna karşın Siena'ların komutanı Bernardino della Ciarda atından düşürülmüştür⁹. Bu mağlubiyete işaret etmektedir. Galip gelen komutanın atının beyazlığını zemin ile uyumu zaferin getireceği toprak sahibi olmaya yatkınlığını simgeler. Resmin ufuk çizgisi ile galip gelen tarafın komutanının paralellik göstermesi yeni ufukların kazananların lehine olduğunu simgeler. Zaferi kazanan komutanın atı beyazdır ve saflık, iyiliği temsil eder. Atın şaha kalkmış olması ise güç ve iktidarı sembolize eder. Buna karşın kaybeden komutanın giysisinde kullanılan kırmızılar şiddet ve güç anlamı taşır. Resimde kullanılan sarı tonları ise hasat mevsiminde alınan zaferin değerine ve ölümsüzlüğe işaret eder. Silahlar kazananın iktidar sahibi olacağını ve savaş sonrası umutları gösterir. Arka plandaki yol ayrımı zaferin getireceği fırsatlara işaret eder. (Ülger 5) Dönemin ünlü paralı askerleri ve genç askerleri resmedilmiştir. Uccello resminde genç ve tecrübesiz askerlerin daha çabuk öldüğünü ve savaşın büyüklüğünü de göstermektedir. Resim üç panelden oluşur. Bu paneller Louvre Müzesi, Paris; Ulusal Galeri, Londra; Uffizi Galerisi, Floransa'da yer almaktadır. Bu projede incelenen eser Ulusal Galeri'de yer alan paneldir. San Romano Savaşı, özellikle de o dönemde sık gerçekleşen savaşların sanata nasıl yansıdığıının bir göstergesidir.

Eserde dikey ve yatay denge, biçimsel ve renk değerlerinde birliğe rastlanır. Resmin ön kısmı daha yoğun, arka plandaki peyzaj ise daha boş bir alanı göstererek denge sağlanmıştır. Çizgisel perspektifin ustaca kullanıldığı eserde zeminde dağıtılmış mızrakların hepsinin ortak bir noktaya işaret ettiği görülür. Yerde yatan asker de perspektife örnektir. (Yılmazok, Sanata Başla)

⁹ Bu sahne Uffizi Galerisi, Floransa'da yer alan ikinci panelde resmedilmiştir, bakınız (Le Gallerie Degli Uffizi)

Şek. 1 Uccello, Paolo. *Battle of San Romano*. 1438-40. National Gallery, London.
Paolo Uccello, <http://www.paolouccello.net/battle-of-san-romano/>.

SAN ROMANO SAVAŞI

İtalya'nın şehir devletlerinden Floransa'nın, Siena birlikleri etrafında toplanmış Milano Dükü tarafından yönetilen farklı birlikler ile 1432 yılında yaptığı savaştır. (Yılmazok, Sanata Başla) Floransa komutanı Niccolò da Tolentino, Siena komutanı ise Bernardino della Ciarda'dır. 15. yüzyıl İtalya'sında Rönesans¹⁰ yaşanıyordu ve laik eğitim giderek yaygınlaşmaktaydı. Ticaret gelişti ve şehir devletleri kuruldu. 15. yüzyılda Floransa, Medici¹¹ ailesinin kontrolü altındaydı. (Varol)

¹⁰ Rönesans 15. ve 16. yüzyıllarda yazın, sanat ve bilim alanında Avrupa'da görülen kalkınma ve devinimlere verilen addır, bakınız Rönesans 11.

¹¹ Medici Ailesi 14. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar Floransa'da yaşamış güçlü bir ailedir. Mediciler, bankacılık, ticaret ve siyasetin yanı sıra sanata da destek vermiştir, bakınız (Karaorman).

SAVAŞIN SONUÇLARI

Peter Paul Rubens, 1638-39

Savaşın Sonuçları adlı tablo, 1618-1648 yılları arası yaşanan 30 Yıl Savaşları'nın etkisiyle oluşturulmuştur. (bkz. Şek. 2) Aktivist nitelikli eserlerin ilklerinden olduğu söylenmektedir. (Yılmaz) Flaman Barok tarzında yapılan bu eser, İtalyan Rönesansı ve Barok sanatçılardan esinlenen sanatçı, kendi kişisel yaklaşımını oluşturmuştur ve resmine yansıtmıştır.

Michelangelo'nun eserlerinde yer alan güçlü ve kaslı figürler Peter Paul Rubens'in bu eserinde görülmektedir. (The Consequences of War)

Resmedilen figürlerin arasında savaş tanrısı Mars ve sönmeyen öfkenin kişileştirilmiş hali Alekto da yer almaktadır. Resimde kaos ve çok büyük bir enerji ile ortaya çıkan hareketlilik söz konusudur.

Roma geleneklerine göre barış zamanı kapısı kapalı tutulan tanrı Janus'un¹² tapınağının kapısı Mars tarafından açık bırakılmıştır. Savaş tanrısı Mars'ın kılıcı resimde kaotik alanı işaret eder. Başı ise aşk tanrıçası Venus'e bakmaktadır. Venüs ise sanki Mars'tan bu savaşı durdurmasını istemektedir. Mars yine de tablonun sağ tarafında yer alan savaşı devam ettirecek gibi gözükmektedir. Alekto onu fırtınaya doğru çekmek istemekte, aşk tanrıçası Venus ise Mars'ı Alekto'dan ayırmak istemektedir. En solda yer alan kadın figürü Avrupa'yı temsil eder.

Savaşın Avrupa'ya etkisi, onun gözleri dolmuş olarak resmedilmesinde anlatılmıştır. Siyah bir giysisi de yas tutuyor olmasına işaret eder. Alekto ve Venüs'ün zıtlığı göze çarpmaktadır. Kıtık ve Veba'yı temsil eden figürler yer almaktadır. Sağ tarafta yer alan figürler ise sanatın kişileştirilmiş halidir. Savaşın onları etkileyeceği, kaçmaya çalışmalarından anlaşılmaktadır. Mars ayağı ile bir kitaba ve çizimlere basmaktadır. Bu, sanatın savaştan etkilendiğinin bir göstergesidir. Kırık bir müzik aleti olan kadın Armoni'yi temsil eder ve savaş zamanı uyumsuz olması kaçınılmazdır. Dağılmış oklar da uyumsuzluğa ve anlaşmanın yoksunluğuna işaret eder. Bir mimar, yere düşmüş olarak resmedilmiştir. Şehrin düştüğü zorluğu temsil etmektedir. Onların üstünde bir anne, çocuğuna sarılmış onu korumaya çalışmaktadır. Barış'ı sembolize eden bir zeytin dalı ve uzlaşmazlıkları giderebilen Hermes'in asası yere atılmıştır. (Zucker ve Harris)

Tablo, o zamanlardaki acı ve şiddeti yansıtmaktadır. Kayıp ve trajedi duyguları işlenmiştir. 30 Yıl Savaşları Avrupa'da milyonlarca insana ölüm, kıtlık, korku salmıştır.

Şek. 2. Rubens, Peter Paul. *Consequences of War*. 1638-39. Pitti Palace, Florence.

Peter Paul Rubens, <https://www.peterpaulrubens.net/consequences-of-war.jsp>

¹² Roma mitolojisinde Tanrı Janus, geçitlerin, kapıların, bitiş ve başlangıçların tanrısıdır. Ters yöne bakan iki yüz ile tasvir edilir, bakınız (Başlangıçlar Tanrısı Janus), (Estin ve Laporte)

30 YIL SAVAŞLARI

1555 yılında Katolik ve Protestanlar arasında imzalanan Augsburg Barışı sonrasında anlaşmanın hükümlerine uyulmaması sonucu Avrupa'da 1618 yılında tekrar dini nitelikli savaşlar başladı.

Habsburglar ve Borbonlar arasında Protestan- Katolik çatışmasına dayanan, savaşa katılan başka devletlerin de siyasi çıkarlarından etkilenen savaşlar Avrupa'da yaşanmış ve otuz yıl sürmüştür.

Almanya'da Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'na bağlı prensliklerin çatışmaları bir iç savaşa dönüşmüştür. Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu prensliklerinden biri olan Bohemya'da Protestan ve İmparator karşıtları tarafından başlatılan ayaklanma Bavyera kralı ve Katolik Birliği tarafından bastırılmıştır. Danimarka, Protestanların yanında yer alarak Katoliklere savaş açmıştır. Danimarka Protestanlığın savunucusu sıfatını alarak Hollanda, İngiltere ve Fransa ile iş birliği yapmıştır. Fransa, savaşa siyasi çıkarları sebebiyle girmiştir. Katoliklere yenilen Danimarka Lübeck Barışı'nı imzalamak zorunda kalmıştır. Savaşın devamında, İsveç Kralı Katolik İmparatorluğa saldırmış fakat 1632 yılında gerçekleşen Lützen Savaşı'nda yenilgiye uğramıştır. Fransa Katolik olmasına rağmen Habsburg Krallığı'nın güçlenmesinden ve Avusturya ve İspanya ittifakından rahatsız olarak savaşa Protestanların yanında katılmıştır. İttifakları Hollanda ve İsveç ile başarılı olmuştur. Otuz Yıl Savaşları'nın galibi Protestanlar olmuştur.

1648 yılında imzalanan Vestfalya Barışı ile Kalvenizm herkes tarafından kabul edilir hale gelmiştir. Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'ndaki prenslikler neredeyse bağımsız hale gelmiştir. İmparatorluğun yetkileri elinden alınmıştır. İspanya ve Hollanda arasındaki Seksen Yıl Savaşları sona ermiştir.

Otuz Yıl Savaşları sonrası Avrupa'da kıtlık ve salgın hastalıklar ortaya çıkmıştır. Almanya 17. yüzyıldan 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar gerileme dönemine girmiştir.

Otuz Yıl Savaşları, uzun süren dini nitelikli savaşların sonucusudur. (Büyükdağ ve Yazıcıoğlu)

HALKA YOL GÖSTEREN ÖZGÜRLÜK

Eugene Delacroix, 1830

Halka Yol Gösteren Özgürlük adlı eser Temmuz Devrimi'ni konu almaktadır.¹³ Yaşanan ayaklanma sonucunda Kral X.Charles devrilmiş ve yerine kuzeni Louis-Philippe gelmiştir. Eserin odağında yer alan Özgürlük güçlü bir kadın tarafından temsil edilmektedir ve giysisi ile bir Yunan tanrıçasını çağırır. Zarif yerine güçlü ve kuvvetli durmaktadır. Alegorik bir figür olmasına rağmen soyutluğu tablodaki bütünlüğü bozmaz ve diğer figürlerle uyum içindedir. (bkz. Şek. 3)

Özgürlük fikrinin, idealinin kişileştirilmiş halidir. Giyinişi ile antik dönemlerdeki demokrasiye gönderme yapar. Elindeki bayrak Fransız Devrimi'nin bir simgesi olup özgürlük, eşitlik ve kardeşlik kavramlarını temsil etmektedir. Diğer elindeki bayonet tüfek ise direniş ve başkaldırıyı temsil eder. Özgürlük başına Frig işi bir şapka takmıştır. Bu şapka da yine devrim döneminin klasik sembollerindendir. Antik Roma'da özgür bırakılan kölelere verilen bu şapka, onların yeni statüsünü gösterirdi. Atlantik çevresinde 18 ve 19. yüzyıllarda özgürlüğün bir sembolü olarak kabul edildi. Özgürlük figürünün idealliği tablonun geri kalanının gerçekliği arasındaki zıtlık, izleyicilerin duygularını doğrudan harekete geçirmeye yönelik romantik akıma örnektir. Temmuz Devrimi'nin kendisi de halkın bir ideal uğruna ayaklanmasıdır ve eser bunu yansıtmaktadır. (Şenol 164)

Eserin ön planında ölümler ve kargaşa dikkat çeker. Kadın figürünün arkasında daha bir sürü kişi olduğu izlenimi yaratılmıştır ve figür, arkasındakilere bakmak üzere başını arkaya doğru çevirmiştir. Herkesi ileri gitmek üzere yönlendirdiği Özgürlük'ün hareketinden anlaşılır. Onu takip edenler, sokakta kurulan barikatları aşarak ileriye doğru hareket etmektedir.

Farklı sınıflardan halk özgürlüğün yanında yer alır. Figürler farklı sınıfları temsil etmektedir. En solda ekonomik olarak alt sınıfı sembolize eden bir fabrika işçisi, onun yanında ressamın kendini model aldığı düşünülen bir burjuva yer almaktadır. Fabrika işçisinin belindeki mendil Cholet mendilini andırmaktadır. Bu mendil, François Athanase de Charette de la Contrie tarafından kullanılan bir semboldür ve eserde Fransız İhtilali'ne gönderme yapar. (Zygmunt) Özgürlük'ün sağında ise üniversitelileri temsil eden bir genç vardır. Bu figürün taktığı bere öğrencilerin başkaldırı simgesidir. Aynı figürün resmedilmesi sırasında Sefiller'deki Gavroche'den esinlendiği düşünülmektedir. Bir başka genç ise yeredir ve adeta uykusundan uyandırıldığı gibi karşı güçler tarafından sokağa sürüklenmiş gibi gözükmektedir. Giysisindeki kan lekesi dikkat çeker. Onun hizasındaki yaralı ve ölümler eserin sadece zafere değil bu yolda kaybedilenlere de ışık tuttuğunun göstergesidir. Kadın figürüne doğru bakan başını yukarı kaldırmış figürde Fransız ulusal bayrağının üç rengi kullanılmıştır. Notre Dame'ın üzerinde de bayrak yer almaktadır. Bu üç rengin tekrarı esere enerji kazandırmış ve diğer nötr tonlarla zıtlık yaratmıştır. (Zucker ve Harris)

Eserde diyagonal hatlar ve hareketlilik vardır. Kaosun içinde düzen hissi yaratan ise Delacroix'nın yaratmış olduğu piramit kompozisyonudur. Bu düzen sayesinde özgürlüğü temsil eden kadın figürünün resme hakimiyeti söz konusudur. (Şenol 163)

Farklı sınıflardan gelen halkın büyük kısmının devrimi desteklediği ve birlikte savaştığı yansıtılır.

¹³ 1830 yılında gerçekleşen Paris halkının ayaklanması, ikinci Fransız Devrimi olarak da adlandırılır, bakınız (Özgün)

Arka plandaki Notre Dame kilisesi bize tablonun yansıttığı ayaklanmanın nerede geçtiğine dair ipucu verir. Notre Dame monarşinin ve muhafazakarlığın sembolüdür, fakat üzerinde devrimcilerin üç renkli bayrağı yer almaktadır.

Şek. 3. Delacroix, Eugène. *Liberty Leading the People*. 1830. Louvre Museum, Paris.
Khan Academy, <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/late-europe-and-americas/enlightenment-revolution/a/delacroix-liberty-leading>

TEMMUZ DEVRİMİ

Napolyon sonrası Bourbon hanedanından Louis taç giyerek Fransa kralı ilan edildi. 1824 yılında hayatını kaybetmesinin ardından taht kardeşi X. Charles'ın oldu. Kral X. Charles dini ritüel ve bilincin yanı sıra 'kralın tanrı tarafından seçildiği' 1789 devrimi öncesine ait anlayışı yeniden canlandırmaya çalıştı. Bu siyasi gerilime yol açtı. Kötü hasat ve soğuk kışın beraberinde getirdiği erzak sıkıntılarının yanı sıra bankacılıktaki sıkıntılar iflas ve işsizliğin artmasına yol açarak 1827 yılında ekonomik sıkıntıları meydana getirdi. Başbakan Montagnac, Kral ile halk arasındaki sıkıntıları çözmeye çalışsa da başarılı olamadı. Daha sonra atanan baş bakan Polignac, Parlamento'yu siyasi hayattan uzaklaştırmaya çabaladı. 17 Mart 1830 tarihinde Temsilciler Meclisi Kral'a ve Polignac hükümetine güvensizliklerini bildirdiler. Kral X. Charles parlamento'yu feshetti, daha sonra yapılan seçimlerde Polignac kaybetti. 25 Temmuz 1830'da 'Temmuz Kararnameleri' 10. Charles tarafından yayınlandı. Bu kararnameler yeni seçilmiş temsilciler meclisini dağıtıyor, basın özgürlüğünü kısıtlıyor ve seçim sistemini yeniden düzenliyordu. Bunun üzerine halk arasında örgütlenmeye başladı. Gazeteciler 'Le National' gazetesinde isyan bildirisinde bulundular. 26 Temmuz 1830 itibari ile halk sokaklara döküldü ve isyan giderek büyüdü. Onlara karşı Ulusal Muhafızlar'ın ateş açması sonucu silahlı çatışma başladı. Kral, Bourbon muhaliflerine uyararak kararnameleri geri çekmeye yönelik dilekçeyi imzalasa da Polignac Kral X. Charles'ı direnmeye ikna etti. 28 Temmuz'da devrim önüne geçilemez bir hal aldı ve devlet binaları ele geçirilmeye başlandı. 3 gün sonunda devrim başarılı oldu. Kral X. Charles'ın yerini Orleans hanedanından Louis-Philippe aldı ve Fransa anayasal monarşi ile yönetilmeye başlandı. Bu devrimden ilham alan Belçika, Polonya, Portekiz, Brezilya ve İsviçre'de de halklar ayaklandılar. Hatta Belçika, bağımsızlık kazanan devletlerden oldu. (Bilir)

SAVAŞ

Otto Dix, 1929–1932

Otto Dix, gönüllü olarak savaşa gitmiş bir ressamdır. Hayatının bu bölümünün sanatına da yansıdığı yaptığı savaş konulu tablolarında görülmektedir.

Otto Dix, Alman ordusuna gönüllü olup Dresden topçu birliğine katılmıştır, 1915 yılında Somme Muharabesi'ne girmiştir. İngilizlerin ilk defa tank kullandığı bu muharebede 1 milyondan fazla insan ölmüştür. Otto Dix, eserini yaparken bu savaştan çok etkilenmiştir. (bakınız Şek. 4) Bunun yanı sıra Mathias Grünewald'ın "Issenheim Atlarpiece" adlı poliptiğindeki¹⁴ İsa'nın çektiği ıstırapı savaşta yaşanan acılar ile özdeşleştirerek bu eserden etkilenmiş ve Savaş adlı eserini poliptik olarak ahşap üzerine tempera tekniği ile yapmıştır. Eser dört panodan oluşmaktadır. Savaş poliptiğinin konusu kronolojik olmak üzere sol panodan orta panoya, daha sonra sağ panoya ilerleyerek alt panoda sonlanmaktadır. Orta panoda ana konu yer almaktadır. Onun yanındaki panolar konu ve kompozisyon bakımından simetrik olması bakımıyla triptik¹⁵ özelliği gösterir. Sol pano günün başlangıcıdır. Arkası dönük figürler genel olarak askerleri göstermektedir. Gökyüzünün kızılığ ve dumanlı oluşu çalkantılı bir güne işaret eder. Seyircinin gözlerinin orta panoya bakmasını sağlayan bir asker kalabalığı vardır. Orta pano savaşın acı gerçekliğini işlemektedir. Savaşın bitişinden sonra savaş alanı resmedilmiştir. Acı, felaket, ölüm ve yıkım çağrıştırılmaktadır.

Otto Dix, "Savaş felaket bir olay, fakat bir o kadar da güçlü... Hiçbir durumda bunu inkâr edemem! İnsanoğlu hakkında bir şeyler bilmek için bu dizginsiz güce şahit olmuş insanları görmek gerekir." diye yazmıştır. (Özbyay 111) Savaş öncesi yaptığı resimlerde çirkinliğin eksik olduğunu belirtmiştir. (Kavrakoğlu)

Geriye kalan asker, hareketsiz ve donmuş bir halde yaşamak için uygun şartların artık mümkün olmadığını gösteren bir maske takmaktadır. Yardım isteyerek el uzatan bir asker figürünün de gösterdiği gibi 'Dix'in eseri savaşta kurban edilen askerleri ortaya koymakta ve bunlardan biri kurşunlarla delik deşik edilmiş, tersine çarpmıha gerilmiş gibi cesedi göz önüne sermektedir.' (Özbyay 111) İskelet figürü seyircinin bakışlarını sağ panoya yönlendirme görevindedir. Bu panoda yaşam belirtisi, insanlık ve canlılıktan yoksunluk anlatılır. Kompozisyonun üst kısmındaki ağaca asılmış ceset ölümü çağrıştırmanın yanı sıra İsa'nın çarpmıha gerilmesine gönderme yapar. Sağ pano akşamı anlatır. Askerlere yardım eden figür Otto Dix'in oto portresidir. Otto Dix, savaşı gözlemleyen bir kurtarıcı olarak kendini resmine dahil etmiştir. Aynı zamanda da insanlığı, kardeşliği ve yardımlaşmayı temsil eder.

¹⁴ **Poliptik**, (Yunanca, *polus*=çok ve *ptukhos*=levha manasına *polaptukhos*dan.) Yan yana birçok levhalardan ibaret resim ve dini tasvirlerle denir, bakınız (Özbyay)

¹⁵ **Triptik**, (Yunanca üçe katlanmış manasına *triptukhos*'tan) (Üçüz levha.) Biri ortada ve ikisi yanlarda olarak birbirine bitişik üç levha halinde üç resim tablosu veya oyma eser ki ekseriya iki tarafındakiler menteşelerle ortadaki daha büyücek levhanın kenarlarına merbut olup istenildiği zaman dolap kapağı gibi açılır ve kapanır, bakınız (Özbyay)

Eserde kaosu yaratan diyagonal olarak kesişen çizgiler ve onlara paralel olarak yerleştirilmiş çizgiler üzerine kurulmuş olan kompozisyonudur. Ufuk çizgisi panoları birbiri ile ilişkilendirmiştir.

Alt pano konuyu sonlandırmak üzere bir günün sonunda ölmüş ve yaralanmış veya dinlenen ve yorgun bir figürü göstermektedir. Bu anlatım seyirciye açık bırakılmıştır. 'Otto Dix, Holbein'in "The Body of the Dead Christ in the Tomb" adlı yapıtına gönderme yaparak dinlenmeyi anlatan bir sahne sunmuştur. Bu figür, belki de bir hiç uğruna kurban edilmiş insanlığı simgelemektedir.' (Özbay 112) Dinlenme sahnesi ile anlatım sonlandırılır.

Bu şekilde olaylar bir döngü halinde kurgulanmıştır. Kullanılan kırmızı ve kahverengi ağırlıklı tonlar savaşın acımasızlığını kasvete vurgu yaparak anlatır. Kırmızı yangın ve kanı, kahverengi ise toprak ve ölümü çağırıştırır. Sıcak- soğuk ve açık-koyu renklerin, hareket-hareketsizlik, dikey-yatay çizgi ve üst taraftaki kaosa karşılık alt panonun sessizliğinin zıtlığından yararlanılmıştır. Sol panodan gelen ışık kaynağı sağ panodaki kurtarıcı ve yardımcının üzerine düşerek hayatın devamını göstermektedir. Genel olarak Dışavurumcu¹⁶ resimler yapan sanatçı, başlatıcılarından biri olduğu Yeni Nesnellik¹⁷ ve Dadaizm'e¹⁸ de eserlerinde yer vermiştir.

Şek. 4. Dix, Otto. *The War*. 1929–1932. Gallery of New Masters, Dresden. *Arthive*, https://arthive.com/artists/1657~Otto_Dix/works/198414~War_Triptych

¹⁶ **Dışavurumculuk**, Ekspresyonizm ya da Anlatımcılık olarak da tercüme edilen sanat akımıdır. Ekspresyonizm akımı, doğanın olduğu gibi aktarılmasını hoş karşılamaz, bunun yerine duyguların ve iç dünyanın etkisine dikkat çeker. Gerçek görüşün yerine sanatçının kendine özgü görüşü üzerinde durur. Her türlü okul ve üsluptan bağımsız olarak, sanat yapıtında bir düşünceyi ya da bir duyguyu dışa vurma amacını güder, bakınız (Ekspresyonizm ve Ekspresyonist Ressamlar)

¹⁷ **Yeni Nesnellik**, Yeni Objektiflik, Post Ekspresyonizm olarak da bilinen, sıradan ve güncel konular, nesnenin ve nesnellüğün kabul edilmesi, betimleme ve nesnenin saflığını gündeme getiren sanat akımı, bakınız (Kavrakoğlu)

¹⁸ **Dadaizm**, sistem eleştirisinin ön planda olduğu, Tristan Tzara tarafından bağımsızlık ve topluma güvensizlik gereksiniminden doğduğu söylenen ve yeni bir gerçeklik peşinde olan akım, Hugo Ball tarafından 'Dadaizm sonu olmayan bir dünya savaşı, dada başlangıcı olmayan bir devrimdir.' olarak açıklanmıştır, bakınız (Payaslı) (Dalkun)

SOMME MUHAREBESİ

Somme Muharebesi 1916 yılında Fransa'da gerçekleşmiştir. İngilizlerin ilk defa tank kullandığı ve 1 milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği savaştır. 1. Dünya Savaşı Batı Cephesi'nde gerçekleşmiştir.

Almanların Fransa'da yer alan Verdun saldırısının sona ermesi ile İngilizler savaşa dahil oldu ve Müttefik devletler tarafından Almanlara saldırmak için seçilen Somme'a çıkış yapıldı. Britanya Seferi Kuvvetleri'nin komutanı Sir Douglas Haig ve kuvvetlerinin Alman güçlerine saldırması için karşılarındaki sorunlar derin yer altı sığınakları, dikenli teller ve askerlerin acemiliği idi. Haig, astlarından biri olan Sir Henry Rawlinson'un büyük bir kuşatma oluşturma taktiğini reddederek topçu bombardmanı ve arkasından piyade saldırısına karar verdi. Kanlı geçen muharebe Alman bir gözlemci tarafından aktarıldı:

“Askerler mevzilerinde yer alır almaz, İngiliz siperlerinden bir dizi yayılmış piyade safının ileriye doğru hareket ettiği görüldü . . . Öncü İngiliz safı 90 metre içine girince, makineli tüfeklerle tüfek sesleri tüm satın üzerine patladı. Bazıları bozuk zeminde daha iyi nişan almak için diz çöktüler; bazıları da o andaki heyecanla önlerindeki kalabalığa ateş etmek için kendi güvenliklerine aldirmeden ayağa kalktılar. Topçulara işaret olarak kırmızı işaret fişekleri mavi gökyüzüne fırlatıldı ve hemen sonra arkadaki Alman bataryalarından mermi yığını havayı parladı, ilerleyen safların arasında patladı . Bütün kümeler düşecek gibiydi ve artçı düzenler mermi sağanağı altında darmadağın oldu... Bütün bunlara yaralıların inlemeleri, sızlanmaları, yardım isteyen haykırıışları ve ölümün son çığlıkları karışıyordu . . . İngilizlerin yayılmış piyade safları, kayalara çarpan dalgalar gibi geri püskürtülmek üzere kırıldı.”

Saldıran İngiliz askerlerinin yüzde elliye yakını muharebede yaşamını yitirdiği bilinmektedir. İki tarafın da büyük kayıplar verdiği Somme Muharebesi, Alman ordusunun yenilgisiyle sonuçlandı. (Yılmaz ve Yurdal)

İSTİKLAL SAVAŞI'NDA MERMİ TAŞIYAN KADINLAR

Halil Dikmen, 1933

Türk ressam Halil Dikmen'in 1933 yılında yapılmış tablosudur. (bkz. Şek. 5) Tablo, renk ve kompozisyon bakımından Halil Dikmen'in en ilgi çekici eseri olarak değerlendirilir. Kurtuluş savaşında kadın erkek fark etmeksizin tüm halkın mücadelesini anlatır. Resimde altı kadın ve iki çocuk yer alır. Bu figürler öküzlere yüklenmiş kadınlarla birlikte yürümektedir. Figürlerin gururlu duruşu ve ortadaki kadının diğerlerine yol gösterecek şekilde eliyle ileriye işaret etmesi bize yoğun çabalarını anlatmaktadır. Ortadaki kadın çevresine güç vererek Kurtuluş Savaşı'nda kadınların etkisini ve gücünü anlatmaktadır. Tablodaki figürler, cephedeki askerlere yardımcı olmak için mermi ve malzeme taşımaktadır. Kurtuluş mücadelesindeki kadın figürü bu resimde en iyi şekilde anlatılmıştır. (Barlas) Arka plandaki dik ve geçilmez görünümlü dağlar, savaşın getirdiği ciddi ve çözümlenemeyen güç sorunları simgelemektedir. Bu dağların arasında köye benzeyen bir yerleşim alanı resmedilmiştir. Kadınların ve çocukların yalın ayak ilerlemesi tüm halkın mücadele ve desteğini anlatmaktadır. Tablodaki kadın figürlerinden üçü ve erkek çocuk figürü yalın ayaklıdır.

Bu eser, Delacroix'nın Halka Yol Gösteren Özgürlük (bkz. Şek. 3) adlı eserinden esinlenilerek yapıldığı konusunda yorumlar almıştır.

Gökyüzünün karalığına karşın figürler sağ üst köşeden gelen güçlü bir ışıkla aydınlatılmıştır. Kumaş çizimlerinde Michelangelo¹⁹ ile benzeşen bir Rönesans etkisi görülmektedir. Elbise kıvrımları keskin, renk tonlamaları pürüzsüzdür.

Figürler, dağlardaki kıvrımlarla uyumlu çizgiler barındırmaktadır. (11 Türk Ressamın Fırçasından Kurtuluş Savaşı)

Şek. 5. Dikmen, Halil. *İstiklal Savaşı'nda Mermi Taşıyan Kadınlar*. 1933.

Leblebi Tozu, 23 Ağustos 2016, <http://www.leblebitozu.com/11-turk-ressamin-fircasindan-kurtulus-savasi/>

¹⁹ **Michelangelo**, 1475-1564 yılları arasında yaşamış İtalyan Rönesans dönemi ressam ve heykeltıraştır, bakınız (Michelangelo Buonarroti hayatı ve eserleri)

KURTULUŞ SAVAŞI

Birinci Dünya Savaşı'nda yenilen tarafın bir parçası olan Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması'nın koşullarınca işgale açık hale geliyor; tünelleri, boğazları, haberleşmesi, demiryolları İtilaf devletlerinin kontrolü altına giriyordu. Antlaşmanın 7. maddesi olan **'İtilaf devletleri güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal edebileceklerdir.'** cümlesi üzerine işgaller başladı. İngilizler Çanakkale, Musul, Batum, Konya, Maraş, Samsun, Bilecik, Merzifon, Urla ve Kars'ı işgal ettiler. Fransızlar Dört Yol, Mersin, Adana ve Afyon istasyonunu; İtalyanlar Antalya, Kuşadası, Bodrum, Fethiye ve Marmaris'i işgal ettiler. Ermeniler Doğu Anadolu'da bulunan ve Vilayet-i Sitte olarak adlandırılan 6 ilde harekete geçtiler. Yunanlıların 15 Mayıs 1919 tarihinde başlayan İzmir işgali sırasında gazeteci Hasan Tahsin'in attığı ilk kurşun Kurtuluş Savaşı'nı başlatır nitelikte oldu. (Türk Kurtuluş Savaşı)

19 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk Samsun'a çıktı ve ilerleyen zamanlarda Amasya Genelgesi, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile halkı seferber etti. Yurda işgal edenlere önce milli kuvvetler, daha sonra da teşkilatlı ordu ile karşı konuldu. Doğu ve Güney cephelerinde güvenlik sağlanması ve Misak-ı Milli²⁰ sınırlarına ulaşılması sırasında hala devam etmekte olan Yunanlıların Ege Bölgesi'ndeki işgalleri 11 Ocak 1922'de gerçekleşen Birinci İnönü Muharebesi ve daha sonra yedi gün süren savaşın ardından 31 Mart 1921'de sona eren İkinci İnönü Muharebesinde Yunanlıların geri çekilmeye mecbur kaldı. Kütahya-Eskişehir muharebeleri ardından Sakarya'nın doğusuna çekilen Türk ordusu Sakarya Meydan Muharebesi'nde Yunan ordusu ile savaştı. 26 Ağustos 1922 tarihinden 30 Ağustos 1922'ye kadar süren Büyük Taarruz galibiyeti ile Kurtuluş Savaşı, Türklerin zaferi ile sonuçlandı. (Görgülü)

²⁰ Misak-ı Milli, Kurtuluş Savaşı veya Milli Mücadele döneminde ülkenin sınırlarını belirleyen 6 maddeden oluşan bir beyanname'dir. 28 Ocak 1920 tarihinde ilan edilmiştir, bakınız (Misak-ı Milli Nedir? Misak-ı Milli Kararları, Sınırları Ve Önemi)

GUERNICA

Pablo Picasso, 26 Nisan 1937–Haziran 1937

Eni 7.76 metre, boyu 3.49 metre olan Guernica tablosu (bkz. Şek. 6), Pablo Picasso tarafından 1937 yılında yapılmış olup İspanya İç Savaşı sırasında Alman ve İtalyan güçlerin 28 bombardıman uçağının Guernica köyünü bombalaması üzerine yapılmıştır. Ressam Pablo Picasso, destekçisi olduğu İspanyol Cumhuriyet Hükümeti tarafından Paris'te düzenlenecek olan Dünya Fuarı'nın Uluslararası Sanat ve Teknoloji Sergisi'nde sergilenmek üzere bir duvar resmi yapması için görevlendirilmiştir. Picasso, Guernica trajedisine kadar ilham bulamamış; fakat bombalamanın gerçekleştiği haberini aldıktan sonra kısa sürede 'ölümü anlatan ölümsüz eserini' ortaya çıkarmıştı. (Picasso'nun tuvaline yansıyan bombardıman: Guernica)

Guernica, savaşla ortaya çıkan trajediyi, ıstırabı ve masum bireylerin acılarını yansıtan bir eser olarak uluslararası savaş karşıtı bir sembol haline gelerek barışın simgelerinden olmuştur. Siyah, gri ve beyaz gibi donuk renklerin ağırlıklı kullanılması savaşın karamsarlığını ve sebep olduğu cansızlığı yansıtmaktadır. Kompozisyon oldukça etkili düzenlenmiştir, figürler ve objeler savaşın sebep olduklarının ve trajedisinin gözlemlenmesine olanak sağlar. Farklı bölümlerin birleşmesi gibi gözükken yağlı boya tablo, bütünlük içerisindedir. Picasso eserini soyut tarzda ve öncüsü sayıldığı kübizm akımı etkisiyle yapmıştır. Tablonun bir fotoğrafı andırması, Picasso'nun Guernica'yı bir fotoğraftan görmüş olabileceği yorumunu ortaya çıkarmıştır. (Aslan)

Picasso'nun Guernica hakkında açıklaması şu şekilde olmuştur: '...bu bir boğadır, bu da bir at... Eğer tablolarımdaki belirli şeylere anlamlar yüklerseniz bunlar çok doğru olabilir; ama bu anlamları vermek benim değil. Sizin ulaştığınız fikirlere ve sonuçlara ben de ulaştım, fakat içgüdüsel ve bilinçsiz olarak. Resmi resim olsun diye yaptım, nesnelere de oldukları gibi resmettim...' (Yılmazok, Guernica-Picasso)

Tabloda yer alan her şey bir karmaşaya ve şiddeti yansıtırçasına çarpık formlarda yapılmıştır. Eserin yorumlanmasında konunun geçtiği kapalı oda dikkat çeker. Sol taraftaki açık renkli plan tüm tablonun verdiği kaçış hissini doğrular nitelikte figürlerin oraya yönelimi ile dışarıya açılan bir duvar veya bilinmezliğe giden bir yol gibi gözükür. İspanyol kültüründe yer alan boğa, tabloda kuyruğu tutuşarak resmedilmiştir. İspanyol İç Savaşı'na bir gönderme olarak yorumlanmaktadır. Picasso boğanın karanlık ve acımasızlığı sembolize ettiğini söylemiştir. Boğanın yanında barışı sembolize eden güvercin, olup bitene üzülürce hatta isyan eder şekilde resmedilmiştir. Kanadının birinde ise barış simgesi olan zeytin dalı vardır ve gövdesinin bulunduğu yerden umudu andıran beyaz bir ışık yayılır. Tabloda kullanılan at figürü de İspanyol kültürünün bir parçası olup Picasso'nun eserlerinde yer alan figürlerdendir. Picasso bu acı çeken atın Guernica halkını ve insanlığın şiddet karşısında pes edişini sembolize ettiğini söylemiştir. Atın bir mızrakla yaralanmış olduğu görülür. Boğanın altındaki çığlık atan kadın figürü, kollarında ölü bebeğini tutmaktadır. (Bayraklı)Tablodaki kadın ve çocuk figürlerinin fazlalığı Guernica bombalanırken köyde bulunan kadın ve çocukları yansıtır. Atın altındaki ölü adam figürünün eli kırık bir kılıç tutmaktadır. Bir çiçek adamın kılıcından filizlenmiştir. Adamın sol avcundaki kesik ve izler işçi ve köylü sınıftan olduğu şeklinde yorumlanır. Aynı zamanda da kahramanlığı göstermektedir. Camdan içeri girerek bütün bunlara tanık olan kadının yüzünde dehşet vardır. (Guernica'nın Hikayesi)

Tepedeki ampul figürünün Tanrı'yı sembolize ettiği ve insanların ona sığındığı, aynı zamanda da İspanyolca ampul anlamına gelen 'bombilla' kelimesi ve ikinci anlamı olan bombayı çağrıştırmaktadır. Ampulün göz şeklinde olduğu ve işkence odalarında kullanılan aydınlatmalara benzediği dikkat çekmektedir. Kadının elindeki gaz lambası hakkında Picasso: 'Gaz lambası içeriye ışık getirmemektedir; karanlıkla çevrelenmiştir.' demiştir. Tabloda yer alan iki ışık kaynağı arasında bir çatışma hissi vardır. Sanat eserinin kurgulanışı seyirciye olayın etkilerinin uzun süre devam edeceği hissini vermektedir. Dizi yaralı kadın, at ve asker üçgen form içinde zarar görmüş figürleri içermektedir. Dizi yaralı kadın, savaşta yaralanan sivilleri temsil etmektedir. Kadının boş bakışlarının ampule kilitlendiği görülmektedir. (Moosa)

Uzmanların açıklamalarına göre, Guernica Picasso'nun arlekenlerini²¹ de içermektedir (bkz. Şek...). Picasso arlekeni ölüm üzerinde mistik güçlere sahip olması nedeniyle İsa ile de özdeşleştirmektedir. Resimde yer alan en büyük arleken (bkz. Şek...) bombalama sonucu ölenler için elmas şeklinde gözyaşı dökmemektedir. Bu sembol Picasso'nun eserindeki kişisel imzasıdır. (Guernica,1937 by Pablo Picasso)

Atın gövdesinde konumlandırılmış kafatası ölümü, mekanik görünüşü de bombalamada kullanılan silahları temsil etmektedir. Boğa, at ve kadın figürünün dillerinin hançer olarak resmedilmesi bağırma ve çılgınlığı sembolize eder. Atın altındaki boğa kafasının boynuzu atın karnına saplanmıştır. En sağda yer alan erkek figürü alevler içindedir ve bir eli uçak şeklinde resmedilmiştir. Bu uçak, bombalamayı gerçekleştiren uçaklara göndermedir. Sağda yer alan kapının kurtuluş ve kaçış yolu olarak yorumlanmasının yanı sıra bir odanın varlığını da doğrulamaktadır. (Harris)

Rivayete göre bir sergide Alman General Picasso'ya: 'Bu tabloyu siz mi yaptınız?' diye sormuştur. Picasso'nun yanıtı ise: 'Hayır, siz yaptınız.' olmuştur.

Şek. 6. Picasso, Pablo. *Guernica*. 1937. Kraliçe Sofia Ulusal Sanat Müzesi, Madrid. *Fikriyat*, 26 Nisan 2018, <https://www.fikriyat.com/tarih/2018/04/26/picassonun-tuvaline-yansiyen-bombardiman-guernica>

²¹ C.G. Jung, Picasso'nun arlekenlerini kılık değiştirmede usta, bilinmezlik ve gizlilik ile ilişkili bir yer altı karakteri olarak tanımlar.

GUERNİCA'NIN BOMBALANMASI

İspanyol Cumhuriyet Hükümeti ve General Francisco Franco liderliğindeki İspanyol Milliyetçi Güçleri'nin çatışmasına dayanan İspanya İç Savaşı 1937 yılında sürmekte iken, İspanyol Milliyetçi Güçleri'nin desteğini alan Nazi Almanyası ve İtalya, Guernica adlı bir Kuzey İspanya Bask köyünü bombaladılar. Bu esnada köyde kadın, çocuk ve yaşlılar bulunmaktaydı çünkü devam eden İç Savaş için asker olabilecek kişiler askere alınmıştı. Özellikle de nüfusun büyük çoğunluğu kadın ve çocuklardı. 26 Nisan 1937 tarihinde 28 bombardıman uçağının saldırısına uğrayan Guernica halkından, Bask Hükümeti'nin açıklamalarına göre 1654 kişi hayatını kaybetmiş, 889 kişi de yaralanmıştır. Bu rakamlar doğru kabul edilmekle birlikte kesin sayıya ulaşılammıştır. Yapılan saldırının askeri adı Rügen Operasyonu olarak belirlenmişti. Tarihçilere göre pazartesi günü gerçekleşen saldırı, her hafta kurulan pazar ile aynı gündeydi ve Guernica halkının ve Milliyetçi güçlerden kaçan göçmenlerin yanı sıra dışarıdan gelen birçok kişi de orada bulunmaktaydı. (Guernica'nın Hikâyesi)

Guernica'nın bombalanmasının bilinen sebeplerinden biri, Cumhuriyet Hükümeti'nin geri çekilmek için kullanabileceği köprü ve yolları ortadan kaldırmaktı. Fakat bombardıman bu amacına ulaşamadı, çok sayıda binaya hasar verilmesine rağmen köprünün yıkılmadığı bildirildi. Bombardıman haberini tüm dünyaya duyuran kişi The Times muhabiri George Steer oldu. (Fikriyat)

SAVAŞIN YÜZÜ

Salvador Dali, 1940

Salvador Dali'nin yağlı boya ile yapılan Savaşın Yüzü adlı eseri (bkz. Şek. 7), 1936-1939 yılları arasında gerçekleşen İspanya İç Savaşı'ndan ve başlamakta olan II. Dünya Savaşı'ndan etkilenerek yapılmıştır. Bu savaşlar halkı derinden etkilemiştir. Salvador Dali'nin Savaşın Yüzü tablosunda İspanya halkına saygı gösterdiği de düşünülmektedir. (Arnold)

II. Dünya Savaşı nedeni ile o sırada yaşadığı Fransa'dan ayrılmak zorunda kalan ressam, Amerika'ya gitmiş ve yolculuk sırasında başladığı eserini orada tamamlamıştır. Tablo, ressam Salvador Dali'nin savaşa karşı hislerini yansıtır. Resimde süreklilik gösteren iskelet figürleri ölüm ve çürümeyi çağırır. Savaşın ressamda bıraktığı izler bu yönde gözlemlenir. Yüzlerdeki umutsuzluk göze çarpar. Tablo, ressamın savaşa karşı başkaldırısını gösterir niteliktedir. Savaşın Yüzü'nün ağzı da acı çekişi göstermektedir. Aynı zamanda, savaşın farkındalığı yüzde yer alır. (Description of the painting by Salvador Dali "Face of War")

Sağ alt köşede, ressamın el izi yer almaktadır. Bu iz ile Dali, kendisini de yaşananlara dahil etmiştir. Savaşın Yüzü, Salvador Dali'nin el baskısının yer aldığı tek eserdir.

Tablo, canlı renklerden uzaklaştırılmış ve kahverengi tonları çoğunlukla kullanılmıştır. Bu renkler umutsuzluk ve üzüntüyü anlatmaktadır. Sadece arka tarafta yer alan gökyüzünün maviliği bir umut olduğunun ipucunu vermektedir. (Azarenko)

Göz ve ağız boşluklarında kafatası figürünün devamlı olarak görülmesi; ölüm, acı ve korkunun bitmeden yaşanılmasını ve sürekliliğini anlatır. Aynı kabusun tekrar tekrar yaşanıyor olduğu anlatılmaktadır. Arkadaki çöl, cansızlığa çağrışım yapmaktadır. Yılan figürleri ise masum insanların maruz kaldığı saldırıları anlatmaktadır. Eserinde, Salvador Dali savaşın çirkinliğini sürrealist bir şekilde anlatmıştır. (The Face of War)

Şek. 7. Dali, Salvador. *The Face of War*. 1940. Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Arthive, https://arthive.com/salvadordali/works/315820~Face_of_war

İSPANYA İÇ SAVAŞI

1936-1939 yılları arasında gerçekleşen İspanya İç Savaşı, 600.000 insanın hayatını kaybetmesine yol açmıştır. General Mola, General Goded ve General Francisco Franco'nun milliyetçi güçler olarak 'Cumhuriyetçi Halk Cephesi' yönetimine isyan etmesi ile savaş başlamıştır. Milliyetçi güçler Afrika'dan gelen ordular, asiler ve Almanya'nın desteğini alarak güçlenmiştir. Nazi Almanyası'nın uçak filolarının yanı sıra 200.000'den fazla askerin bulunduğu Alman, Arap ve İtalyan orduları da Milliyetçilere katılmıştır.

Onların ilerleyişini durdurmak için cumhuriyetçi taraf Sovyet hükümetinden altın karşılığı silah desteği almıştır. Fransa ve İngiltere'nin cevapları ise olumsuz yönde olmuştur. Birliğin sağlanamaması cumhuriyetçi güçleri olumsuz yönde etkilemiştir. 1938 yılında Barcelona ve Madrid arasında sıkışan ve ekonomik sıkıntılar yaşayan cumhuriyetçi hükümet yenilgiyi kabul etmek durumunda kalmıştır. Madrid ve Barcelona'nın da alınması ile birlikte direnişçiler kıyım uğramış ve sadece Fransa'ya kaçabilen 400.000 kişi hayatını kurtarmayı başarabilmiştir.

Mayıs 1939'da savaşın galibi olan milliyetçilerin başındaki Francisco Franco 36 yıl boyunca İspanya Cumhuriyeti'nin yerini alan İspanya Krallığı'nı diktatörlük ve faşizm ile yönetmiştir. (İspanya İç Savaşı)

II. DÜNYA SAVAŞI

Tarihin en büyük ve en yıkıcı savaşı olarak bilinen II. Dünya Savaşı, yaklaşık 55 milyon kişinin ölümüne yol açtı. 1 Ekim 1939'da Almanya'nın Polonya'yı işgaliyle başlayan savaş, İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya savaş ilan etmesi ile büyüdü. 1940 baharında Almanya, Batı Avrupa'yı işgal etti. Bunu takiben Sovyetler Birliği de Haziran ayında Baltık devletlerini işgal etti. İtalya, Almanya'nın müttefiki olarak Mihver devletlere katıldı. Britanya Savaşı 1940 yılının 10 Temmuz ve 31 Ekim tarihleri arasında İngiltere ve Almanya'nın karşı karşıya geldiği bir hava savaşı olarak sürdü. Almanya bu savaşı kaybetti. 6 Nisan 1941'de Yugoslavya Yunanistan'a saldırdı. Mihver devletler, Alman-Sovyet Paktı'nı ihlal ederek aynı yıl 22 Haziran'da Sovyetler Birliği'ne saldırdılar. Alman kuvvetleri 1941'in Haziran ve Temmuz aylarında ise Baltık devletlerini işgal ettiler. 7 Aralık 1941 tarihinde Mihver İttifakı'ndan Japonya'nın Hawaii'de bulunan Pearl Harbor'ı bombalaması üzerine ABD Müttefik devletlere katılarak savaşa girdi. İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri 1942'den 1945'e kadar Alman şehirlerini bombaladı. 1942 yılında Mihver Kuvvetler Kafkas petrol sahalarını ele geçirmek için Stalingrad ve Bakü şehirlerine saldırı düzenledi. Temmuz 1943'te Kursk'ta tarihin en büyük tank savaşı Alman ve Sovyetler arasında gerçekleşti. Bu saldırılarda Sovyetler başarılı oldu. Müttefikler Temmuz 1943'te Sicilya çıkartması ile İtalya'ya ulaştılar. İtalyan Faşist Partisi Büyük Konseyi Başbakan Benito Mussolini'yi görevden alınca ordu yönetimi ele aldı ve

teslimiyet anlaşması yapıldı. Alman birlikleri ise teslim oldukları 2 Mayıs 1945 tarihine kadar Kuzey İtalya'yı hakimiyet altında tuttular.

6 Haziran 1944'te Müttefik taraftan 150.000 asker bir operasyonun parçası olarak Fransa'ya çıktı. ABD birlikleri 11 Eylül 1944 tarihinde Almanya'ya vardılar. Almanların Bulge Savaşı'ndaki saldırıları başarısız oldu. Müttefik Kuvvetler hedef dışında olan Nazi kamplarına saldırdılar.

12 Ocak 1945'te Sovyetlerin başlattığı saldırı Batı Polonya'yı özgürlüğe, Mihver devletlerden Macaristan'ı ise teslimiyete sürükledi.

1945 yılında Almanya'nın Dresden şehri müttefikler tarafından bombalandı ve 35.000 civarı sivil hayatını kaybetti. Aynı yılda Sovyetler son saldırılarında Almanya'nın başkenti Berlin'i kuşattılar. Almanya 7 Mayıs 1945 tarihinde Batılı müttefik devletlerine, 9 Mayıs 1945 tarihinde ise Sovyetlere teslim oldu. Amerika'nın Ağustos ayında Japonya'daki Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine attığı atom bombaları 120.000 sivilin hayatını kaybetmesine yol açtı. Pasifik Savaşı sona erdi ve Japonya 2 Eylül 1945 tarihinde teslim oldu. (AVRUPA'DA II. DÜNYA SAVAŞI)

EK 5: Kaynakça

- 11 Türk Ressamın Fırçasından Kurtuluş Savaşı." 23 Ağustos 2016. *Leblebitozu*,
<http://www.leblebitozu.com/11-turk-ressamin-fircasindan-kurtulus-savasi/>
- Admin. "Description of the painting by Salvador Dali "Face of War"." 6 Kasım 2018. *opisanie-kartin*. <https://en.opisanie-kartin.com/description-of-the-painting-by-salvador-dali-face-of-war/>
- Arnold, Jack. *Salvador Dali Face of War*. 26 Kasım 2015.
<https://www.haikudeck.com/salvador-dali-education-presentation-N7POnB4H1W>
- Aslan, Deniz. "Picasso'nun Guernica Tablosunun İlginç Hikayesi." 15 Ağustos 2019. *Sanat Karavanı*. 18 Ocak 2020. <https://sanatkaravani.com/guernica-hikayesi-ve-anlami/>
- Azarenko, Natali. "Description of the artwork 'Face of war'." *Arthive*. 21 Ocak 2020.
https://arthive.com/salvadordali/works/315820~Face_of_war
- Büyükdag, Atakan ve Büşra Yazıcıoğlu. "Otuz Yıl Savaşları." *Tarihi Olaylar*.
<https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/otuz-yil-savaslar-1362>
- "Başlangıçlar Tanrısı Janus." *Aktif Felsefe*.
<http://aktiffelsefesli.org/biliyormuydunuz/baslangiclar-tanrиси-janus/>
- Bailey, Gauvin Alexander ve Matthew McKelway. *Art in Time*. New York: Phaidon Press Limited, 2014.
- Barlas, Nilay. "Bir Milletın Mücadelesi:İstiklal Savaşı'nın Sanata Yansımaları." 30 Ağustos 2017. *Wannart*.
<https://www.google.com/search?client=safari&rls=en&q=%22Bir+Milletin+M%C3%BCcadelesi:%C4%B0stiklal+Sava%C5%9F%C4%B1%27n%C4%B1n+Sanata+Yans%C4%B1malar%C4%B1.%22+30+A%C4%9Fustos+2017.+Wannart.&ie=UTF-8&oe=UTF-8>
- Bayraklı, Davut. "Bir Tablodan Daha Fazlası ve Picasso: Guernica." 17 Ağustos 2018. *Edebi Fikir*. <http://www.edebifikir.com/deneme/bir-tablodan-daha-fazlasi-ve-picasso-guernica.html>
- Bilir, Ali Berk. "2. Fransız İhtilali: 1830 Temmuz Devrimi." 19 Temmuz 2017. *Gazete Bilkent*,
- Cumming, Robert. *ART a visual history*. Ed. Angela Wilkes ve Hannah Bowen. New York: Penguin Random House, 2005.

- Dalkun, Birkan Yılmaz. "Dadaizm Nedir?-Sanatı Yıkan Sanat." *Tarihli Sanat*.
<https://www.tarihlisanat.com/dadaizm-dada-hareketi/>
- DK. *ART That Changed the World*. Ed. Sam Atkinson. New York: Penguin Random House, 2013.
- DK. "ART That Changed the World." DK. *ART That Changed the World*. New York: Penguin Random House, 2013. 90-93.
- Editör. "Misak-I Milli Nedir? Misak-I Milli Kararları, Sınırları Ve Önemi." 29 Kasım 2019. *Ders Tarih*. <https://derstarih.com/misaki-milli/>
- Estin, Colette ve Helene Laporte. "Yunan ve Roma Mitolojisi." Ankara: TÜBİTAK, 2000. 206.
- Evi, İstanbul Sanat. "Ekspresyonizm ve Ekspresyonist Ressamlar." 11 Ocak 2015. *İstanbul Sanat Evi*. <https://www.istanbulsanatevi.com/ekoller/ekspresyonizm/ekspresyonizm-nedir-ne-demektir/>
- Farrell, Jennifer. 'Art as an Influence and Response: A First Look at World War I and the Visual Arts.' *Metropolitan Museum of Art*, 16 Ekim 2017,
<https://www.metmuseum.org/blogs/now-at-the-met/2017/world-war-i-and-the-visual-arts-introduction>
- "Fikriyat." 26 Nisan 2018. *Picasso'nun tuvaline yansıyan bombardıman: Guernica*.
<https://www.fikriyat.com/tarih/2018/04/26/picassonun-tuvaline-yansiyen-bombardiman-guernica>
- Görgülü, İsmet. "İstiklal Harbi." *Türk Tarih Kurumu*,
<https://www.ttk.gov.tr/tarihveegitim/istiklal-harbi/>
- "Guernica'nın Hikâyesi." *Oggito*, 26 Ocak 2017, <https://oggito.com/icerikler/guernica-nin-hikayesi-belgesel-film/24670>
- Harris, Mark. "Picasso's 'Secret' Guernica." *Web*, 1996,
http://web.org.uk/picasso/secret_guernica.html
- History, Totally. "The Face of War." *Totally History*, <http://totallyhistory.com/the-face-of-war/>
- Hutchison, Margaret ve Emily Robertson. "Images of Conflict." *Journal of War & Culture Studies* 8.ART, WAR AND TRUTH (2015): 103-108.
- Kappe, Eelco. "TriplImprover." 6 Kasım 2018. *The Battle of San Romano in the National Gallery by Paolo Uccello*, <https://www.tripimprover.com/blog/the-battle-of-san-romano-in-the-national-gallery-by-paolo-uccello>

Karaorman, Tuğçe. "Tarihli Sanat." *Medici Ailesi ve Cosimo de Medici'nin Hayatı*.
<https://www.tarihlisanat.com/medici-ailesi-cosimo-de-medici/>

Kavrakoğlu, Füsün. "Çağdaş Sanata Varış 76 | Yeni Objektiflik / Yeni Nesnellik / New Objectivity / Neue Sachlichkeit / Post Ekspresyonizm 1." *Kavrakoğlu*, 15 Ağustos 2014, <https://kavrakoglu.com/cagdas-sanata-varis-76-yeni-objektiflik-yeni-nesnellik-new-objectivity-neue-sachlichkeit-post-ekspresyonizm-1/>

Le Gallerie Degli Uffizi. <https://www.uffizi.it/en>

Madra, Beral. "Savaş Alanından, Sanat Alanına: Kadınlar." *Artam Global Art & Design* (2015): 58-67.

"Michelangelo Buonarroti hayatı ve eserleri." 17 Mart 2018. *İstanbul Sanat Evi*.
<https://www.istanbulsanatevi.com/sanaticilar/soyadi-m/michelangelo-buonarroti/michelangelo-hayati-ve-eserleri/>

Michelet, Juliet. *Rönesans*. Çeviren Kazım Berker, Cumhuriyet, 1998.

Moosa, Almas. "Picasso's Guernica." 2002. *People VCU*.
<http://www.people.vcu.edu/~djbrumle/art-symbolism/student-projects-2002/Moosa-Picassos-Guernica.htm>

Museum, United States Holocaust Memorial. "AVRUPA'DA II. DÜNYA SAVAŞI." *United States Holocaust Memorial Museum*, <https://www.ushmm.org/collections/ask-a-research-question/how-to-cite-museum-materials>.

Oggito. "Guernica'nın Hikayesi." *Oggito*, 26 Ocak 2017,
<https://oggito.com/icerikler/guernica-nin-hikayesi-belgesel-film/24670>

Olaylar, Tarihi. "İspanya İç Savaşı." *Tarihi Olaylar*, <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/ispanya-ic-savasi-203>

Özbay, Dalila. "OTTO DIX'İN "SAVAŞ" ADLI POLİPTİĞİ İLE MEHMET RUHİ AREL'İN "ÇANAKKALE SAVAŞI" ADLI TRİPTİĞİNİN KARŞILAŞTIRILMASI VE ANALİZLERİ." *Humanitas* (2017): 107-113.

Payaslı, Miray. "Dada Hareketi-Muhafif Sanat (Dadaizm)." *Tarihli Sanat*,
<https://www.tarihlisanat.com/dadaizm-dada-hareketi/>

"Picasso'nun tuvaline yansıyan bombardıman: Guernica." *Fikriyat*, 26 Nisan 2018,
<https://www.fikriyat.com/tarih/2018/04/26/picassonun-tuvaline-yansiyen-bombardiman-guernica>

Rubens, Peter Paul. *The Consequences of War, 1638 by Peter Paul Rubens*. 13 Ocak 2020, <https://www.peterpaulrubens.net/index.jsp>.

Sadık, Celil. «Otto Dix- Savaşın Ressamı. *Tarihli Sanat*, <https://www.tarihlisanat.com/otto-dix/>

Sanatoloji. 'Tempera Resim Tekniği Nedir?' *Sanatoloji*, 30 Ocak 2020, <https://www.sanatoloji.net/tempera-resim-teknigi-nedir/>

Sidelnikova, Anna. "War. Triptych." *Arhive*, https://arhive.com/artists/1657~Otto_Dix/works/198414~War_Triptych

StepAN. 'Tuvaldeki Başyapıt:San Romano Savaşı / Paolo Uccello.' 12 Şubat 2012, <https://suanyisan.blogspot.com/2012/02/tuvaldeki-basyaptsan-romano-savas-paolo.html>

Şenol, Tolga. 'Fransız Resim Sanatının Türk Resim Sanatına Etkisi Üzerine Karşılaştırmalı

Örnek Eser İncelemeleri.' *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 2015, 163-164.

TARİHİ, HANEDANLAR. *OTUZ YIL SAVAŞLARI VE VESTFALYA ANLAŞMASI:Protestanlığın Doğuşu*. YouTube, YouTube, 23 Feb. 2019, www.youtube.com/watch?v=DnywXYCJ9sc.

Thema Larousse Tematik Ansiklopedi. Vol.5, Hakkı Devrim,1993.

"Türk Kurtuluş Savaşı." *Tarihi Olaylar*, <https://www.tarihiolaylar.com/tarihi-olaylar/turk-kurtulus-savasi-897>

Varol, Volkan. "Volkan Varol." *İtalya'nın Tarihi (Rönesans'tan modern zamanlara kadar)*, 21 Mayıs 2014, <https://www.volkanvarol.com/italyanca-ogreniyoruz/blog/2014/05/21/italyanin-tarihi-ronesanstan-modern-zamanlara-kadar/>

Yılmaz, Tuncay ve Mustafa Onur Yurdal. "Çanakkale'den 100. Yılında Somme'a: Bir Savaş, İki Muharebe (Mustafa Onur Yurdal)." 3 Temmuz 2016. *Gelibolu'yu Anlamak*, http://www.geliboluyuanlamak.com/705_canakkaleden-100-yilinda-sommeabir-savas-iki-muharebe-mustafa-onur-yurdal.html

Yılmaz, Özgün. "Guernica-Picasso." *Sanata Başla*, 16 Haziran 2013, <https://www.sanatabasla.com/2013/06/guernica-picasso/>

Yılmaz, Özgün. 'San Romano Savaşı 'Battle of San Romano'-Uccello.' *Sanata Başla*, 16 Nisan 2013, <https://www.sanatabasla.com/2013/04/san-romano-savasi-the-battle-of-san-romano-uccello/>.

Yılmazok, Özgün. "Halka Yol gösteren Özgürlük 'Liberty Leading the People'-Delacroix." *Sanata Başla*, 11 Eylül 2012, <https://www.sanatabasla.com/2013/06/guernica-picasso/>

Zucker, Dr. Steven ve Dr. Beth Harris. "Peter Paul Rubens, The Consequences of War." *Smarthistory*, 28 Kasım 2015, <https://smarthistory.org/peter-paul-rubens-the-consequences-of-war/>

Zygmunt, Dr. Bryan. "Khan Academy." *Delacroix, Liberty Leading the People*, <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/later-europe-and-americas/enlightenment-revolution/a/delacroix-liberty-leading>

ÜRÜNDE YER ALAN ESERLERİN KAYNAKÇASI

Aivazovsky, İvan. *Battle of Chesma at Night*. 1848. Aivazovsky Ulusal Sanat Galerisi, Kırım. Wikiart, <https://www.wikiart.org/en/ivan-aivazovsky/battle-of-cesme-at-night-1848>

Altdorfer, Albrecht. *The Battle of Alexander at Issus*. 1529. Alte Pinakothek, Münih. Fine Art Photography by Video Art, <https://www.fineartphotographyvideoart.com/2018/02/Albrecht-Altdorfer.html>

Boccioni, Umberto. *The Charge of the Lancers*. 1915. Museo del Novecento, Milan. *Wiki Art*, <https://www.wikiart.org/en/umberto-boccioni/the-charge-of-the-lancers-1915>

Copley, John Singleton. *The Death of Major Peirson*. 1783. Tate Museum, Britain. Tate, <https://www.tate.org.uk/art/artworks/copley-the-death-of-major-peirson-6-january-1781-n00733>

Dali, Salvador. *Soft Construction with Boiled Beans (Premonition of Civil War)*. 1936. Philadelphia Museum of Art, Philadelphia. *Philadelphia Museum of Art*, <https://philamuseum.org/collections/permanent/51315.html>

Dix, Otto. *Shock Troops Advance Under Gas*. 1924. Museum of Modern Art, New York. *MoMA*, <https://www.moma.org/collection/works/63260>

Furnas, Barnaby. *Untitled (Antietam)*. 2008. Marianne Boesky Gallery, New York. Marianne Boesky Gallery, <https://www.marianneboeskygallery.com/artists/barnaby-furnas?view=slider#30>

Girodet, Anne-Louis. *Revolt of Cairo*. 1810. Château de Versailles, Paris. Art History Project, <https://arthistoryproject.com/artists/anne-louis-girodet/revolt-in-cairo-on-21-october-1798/>

Goya, Francisco. *The Third of May 1808*. 1814. Museo Nacional del Prado, Madrid. Francisco Goya, <http://www.franciscogoya.com/the-third-of-may-1808.jsp#prettyPhoto>

Kollwitz, Käthe. *War*. 1923. Museum of Modern Art, New York. *MoMA*, 11 Temmuz 2011, https://www.moma.org/s/ge/collection_ge/object/object_objid-69682.html

Manet, Édouard. *The Battle of the Kearsarge and the Alabama*. 1864. Philadelphia Museum of Art, Philadelphia. Philadelphia Museum of Art <https://philamuseum.org/collections/permanent/101707.html>

Miro, Joan. *Still Life With Old Shoe*. 1937. Museum of Modern Art, New York. MoMA, <https://www.moma.org/collection/works/80555>

Nash, John. *Over the Top*. 1918. Imperial War Museums, London. Simon Jones Historian, Simon Jones, <https://simonjoneshistorian.com/2017/12/31/over-the-top/>

Picasso, Pablo. *Kore'de Katliam*. 1951. Picasso Müzesi, Paris. Pablo Picasso. <https://www.pablocicasso.org/massacre-in-korea.jsp>

Scowcroft, Kenneth J., *The Innocent*. 1967. *Audrey Freeman Blog*, Audrey Freeman, 17 Kasım 2017, <https://audreyfreemanblog.wordpress.com/2017/11/17/the-vietnam-war-and-mid-modern-art/>

